

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoj obce Hrušov na roky 2025 – 2031

Obec Hrušov

1. Úvod	4
2. Analytická časť	7
2.1 Širšie územné väzby a poloha obce	7
2.1.1 Priemet územno-plánovacích a rozvojových dokumentov	8
2.2 Prírodné pomery	9
2.3 Súčasná krajinná štruktúra	12
2.4 Ochrana prírody a krajiny	12
2.5 Životné prostredie	13
2.6 História, osídlenie, urbanistický vývoj	15
2.6.1 Historický vývoj obce	15
2.6.2 Historický vývoj názvu obce	16
2.7 Kultúrne dedičstvo	16
2.7.2 Zoznam pamiatok z ÚZKP	16
2.7.3 Pamätihodnosti v obci	17
2.7.4 Významné osobnosti v obci	18
2.8 Architektúra	18
2.8.1 Ľudová architektúra v obci	18
2.8.2 Urbanistická štruktúra sídla, postupnosť vývoja obce	18
2.8.3 Bývanie	19
2.9 Technická infraštruktúra	20
2.9.1 Doprava	20
2.9.2 Vodné hospodárstvo	20
2.9.3 Energetika	21
2.9.4 Telekomunikácie	22
2.10 Sociálna infraštruktúra	22
2.11 Hospodárska základňa	23
2.11.1 Priemyselná výroba	23
2.11.2 Hospodárska činnosť v obci	24
2.11.3 Nerastné suroviny a prírodné zdroje	26
2.11.4 Poľnohospodárstvo a pôda	26
2.11.5 Lesné hospodárstvo	26
2.12 Rekreačia a cestovný ruch	28
2.13 Ľudský potenciál	29
2.13.1 Obyvateľstvo	29
2.13.2 Kluby, združenia a spolky	33
2.14 Trh práce	35
2.15 Financovanie obce	37
2.16 Kultúrno-spoločenský život obce	38
2.17 Ex-post hodnotenie predchádzajúceho PHSR	39
3. Strategická, návrhová časť	40
3.1 SWOT analýzy, STEEP analýza	41
3.2 Problémová analýza	44
3.3 Stanovenie cieľov	45
3.4 Strategický cieľ	46
3.5 Rozpracovanie rámcových aktivít obce	48
3.5.1 Súhrnný prehľad projektov obce Hrušov na roky 2025 – 2031	52
3.6 Postup pri implementácii	56
3.7 Systém monitorovania a hodnotenia	56
4. Finančná časť	58
Použitá literatúra:	64

Názov:	
PROGRAM HOSPODÁRSKEHO ROZVOJA A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HRUŠOV	
„AKTUALIZÁCIA“	
Plánovacie obdobie	2025 – 2031
Schvaľovací orgán	<i>zastupiteľstvo obce Hrušov</i>
Územné vymedzenie	<i>Banskobystrický samosprávny kraj, okres Veľký Krtíš, Obec Hrušov</i>
Dátum schválenia	<i>13. 12. 2024 uznesením číslo 147/2024</i>
Dátum schválenia pôvodného dokumentu	<i>27.10.2015 uznesením číslo 100/2015</i>
Koordinátor tvorby aktualizácie PHRSR	<i>Centrum prvého kontaktu pre podnikateľov, J. A. Komenského, Veľký Krtíš</i>
Publikovaný	https://www.hrusov.sk/vseobecne-informacie.html
Verzia	1.3

1. Úvod

“PROGRAM HOSPODÁRSKEHO ROZVOJA A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE HRUŠOV“ (ďalej len PHRSR) bol vypracovaný ako strategický plánovací dokument pre udržateľný rozvoj obce. Je aktualizáciou už pred tým vypracovaného Programu rozvoja obce na roky 2015 – 2024. Výstupom je komplexný audit rozvojového potenciálu v území zhrnutý formou SWOT analýzy, na základe ktorého je zadefinovaný návrh možností rozvoja obce s využitím dostupných miestnych zdrojov a návrh na konkrétne projekty a programy. Program bol spracovaný metódou interaktívneho plánovania, kde do tvorby a pripomienkovania tohto dokumentu bola zapojená nielen samospráva, ale aj občania, neziskové združenia a podnikatelia. Cieľom PHRSR je navrhnúť takú predstavu o rozvoji obce, ktorá vyjadruje ekonomické a sociálne záujmy jej občanov a zároveň je v súlade s prijatými nadradenými koncepciami vyššej úrovne. Táto stratégia je otvoreným dokumentom a podľa potreby obce bude priebežne aktualizovaná a doplňovaná.

Druhá aktualizácia Programu rozvoja obce Hrušov bola spracovaná a schválené zastupiteľstvom v roku 2015 s platnosťou do roku 2024. Rok 2021 je rokom zásadných zmien v oblasti podpory regionálneho rozvoja. Začína sa nové programové obdobie v rámci politiky súdržnosti Európskej únie na roky 2021 - 2027. Z tohto dôvodu sa obec Hrušov rozhodla spracovať aktualizáciu predchádzajúceho programu a zabezpečiť tak podmienky pre ekonomický rozvoj obce, ktorá bude schopná efektívne využívať všetky zdroje - prírodné, kultúrne, finančné aj ľudské. Nový PHRSR je navrhnutý na programovacie obdobie rokov 2021 – 2027 s platnosťou do roku 2031.

Spracovanie rozvojového dokumentu bolo motivované predovšetkým potrebou koncepčného cieľavedomého a transparentného riadenia a rozhodovania v snahe čo najefektívnejšie riešiť problémy a výzvy rozvoja obce. Rozvojový strategický dokument má pre obec veľký význam pre získanie zdrojov zo štátneho rozpočtu a doplnkových zdrojov pre rozvojové projekty obce. Je však dôležité, že využiteľnosť dokumentu nie je obmedzená iba na získanie zdrojov EÚ, pretože strategické plánovanie v sebe obsahuje ciele a priority, ktoré nie je možné riešiť iba s využitím fondov EÚ, ale pre ich realizáciu sú k dispozícii aj iné finančné zdroje – nadácie, štátne dotácie, vlastné zdroje a pod. PHRSR na roky 2025 – 2031 je vypracovaný v súlade so zákonom 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov. Tento zákon ustanovuje ciele a podmienky podpory regionálneho rozvoja, upravuje pôsobnosť orgánov štátnej správy, vyšších územných celkov, obcí a ďalších subjektov územnej spolupráce a podmienky na koordináciu a realizáciu regionálneho rozvoja.

Vypracovanie a následná realizácia návrhov strategického rozvojového dokumentu je zložitý proces, náročný na koordináciu, odborné vedomosti a zabezpečenie množstva väzieb. Pri jeho príprave je nutné zohľadniť množstvo dokumentov, ktoré tvoria určitý strategický alebo legislatívny rámec a majú nadradený charakter.

Ide hlavne o väzby na tieto dokumenty:

- strategické a programové dokumenty SR a EÚ,
- príslušné odvetvové politiky,
- aktuálna legislatíva pre jednotlivé riešené oblasti,
- platná územno-plánovacia dokumentácia rôznych stupňov

Spracovanie PHRSR sa z metodického hľadiska riadilo najmä:

- zákonom č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov

- Metodikou inštitucionálneho rámca tvorby verejných stratégií schválenou uznesením vlády SR č.197/2017 a nadradenými programovými dokumentmi
- Metodikou na vypracovanie programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce/obcí/VÚC, verzia 2.0. Bratislava: MDVRR, 2015.
- Metodikou tvorby a implementácie programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja regiónov, programov rozvoja obcí a skupín obcí s uplatnením princípov udržateľného smart (inteligentného, rozumného) rozvoja, 2020

Zohľadňuje ciele a priority ustanovené v PHSR Banskobystrického samosprávneho kraja na roky 2022 – 2030.

Pri spracovaní strategického programu boli rešpektované zásady regionálnej politiky vlády Slovenskej republiky a princípy regionálnej politiky Európskej únie zakotvené najmä v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. **1303/2013 zo 17. decembra 2013, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde, Kohéznom fonde, Európskom poľnohospodárskom fonde pre rozvoj vidieka a Európskom námornom a rybárskom fonde**. Vypracovaný dokument rešpektuje Partnerskú dohodu Slovenskej republiky na roky 2021 – 2027, ktorá je programovacím dokumentom na čerpanie finančných zdrojov z fondov EÚ a Operačný program Slovensko na programové obdobie.

Štruktúru programu rozvoja obce tvorí analytická, strategická, programová, realizačná a finančná časť. Hlavnými zdrojmi informácií pre analytickú časť plánu rozvoja obce sú údaje poskytnuté Krajskou správou Štatistického úradu v Banskej Bystrici – Mestská a obecná štatistika, RegDat a výsledky sčítania obyvateľov z roku 2011 a dostupné údaje z roku 2021, ktoré predstavujú exaktné vstupy. Ďalším významným zdrojom informácií sú údaje zhromaždené riešiteľskou organizáciou počas terénneho prieskumu v obci, údaje z odbornej literatúry a údaje poskytnuté predstaviteľmi obce.

Dôležitým prvkom strategického plánovania je zapojenie verejnosti – občanov, neziskových organizácií, škôl, podnikateľov. Tento aspekt bol pri spracovaní dokumentu plne rešpektovaný. Tiež bol ex-post zhodnotený predchádzajúci Program rozvoja obce na obdobie rokov 2015 – 2024. Prehľad zrealizovaných projektov sa nachádza v samostatnej tabuľke.

Socio-ekonomický profil okresu Veľký Krtíš, spracovaný Banskobystrickým samosprávnym krajom k 11/2020,

link na dokument: <https://www.bbsk.sk/Portals/0/Users/052/64/564/Socio-ekonomick%C3%BD%20profil%20okresu%20Ve%C4%BEk%C3%BD%20Krt%C3%AD%C5%A1.pdf>

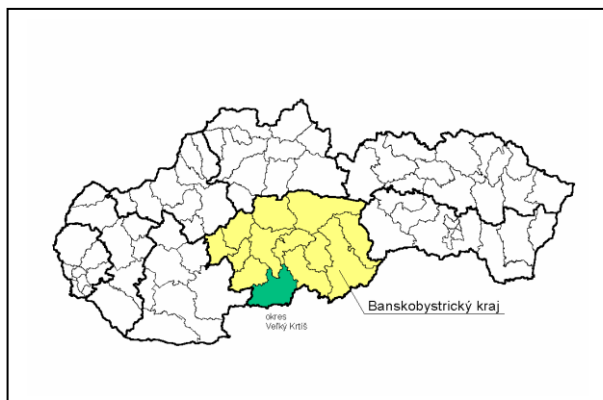
- Socio-ekonomická situácia v okrese je nepriaznivá
- Obyvateľstvo okresu je koncentrované v mestách Veľký Krtíš a Modrý Kameň a v ich okolí.
- Dopravná dostupnosť je slabšia. Problémom je aj zlý stav cestnej siete.
- 31 % územia tvoria lesy, 62 % poľnohospodárska pôda.
- V minulosti významné náleziská hnedého uhlia.
- Okres má potenciál pre ďalší rozvoj priemyslu s využitím vlastného ľudského aj materiálového kapitálu.
- Cestovný ruch je menej rozvinutý. Bohatý výskyt termálnych prameňov v okrese.

Zhrnutie socio-ekonomického profilu okresu Veľký Krtíš:

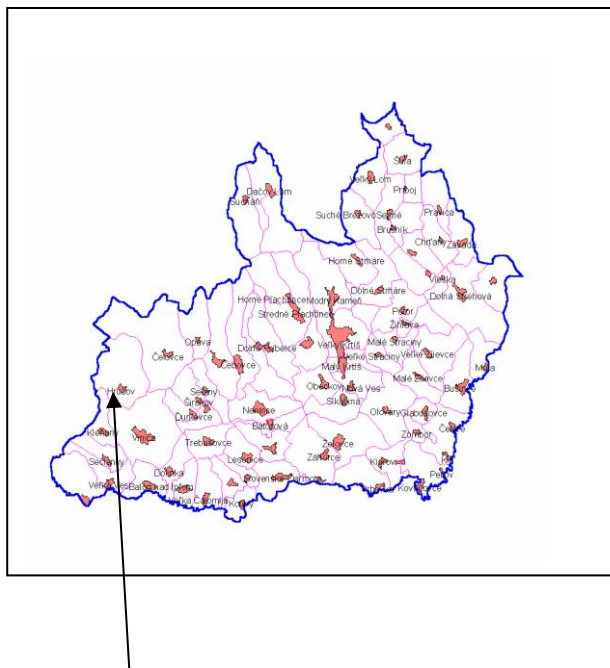
- Doprava - Cestnú sieť v okrese Veľký Krtíš tvorí 44,338 km ciest I. triedy, na ktorých sa nachádza 19 mostov; 94,285 km ciest II. triedy so 49 mostami a 231,627 km ciest III. triedy s počtom mostov 74. Hustota cestnej siete je 0,437 km/km². Z hlavnej prehliadky ciest v roku 2020 vyplýva, že v nevyhovujúcom alebo havarijnom stave je 52 % ciest, čo predstavuje zlepšenie oproti roku 2019.
- Sociálne služby - V zariadeniach sociálnych služieb je k dispozícii 304 miest pobytovou formou a 190 miest ambulantnou formou. Z hľadiska druhu poskytovaných služieb, najvyššie zastúpenie majú opatrovateľské služby, ktoré poskytuje 26 poskytovateľov.
- Vzdelávanie - V okrese sa nachádza 37 materských škôl, 14 základných škôl, 3 stredné odborné školy a 1 gymnázium. V šk. roku 2019/2020 navštevovalo celkovo materské školy 971 detí, základné školy 2 807 žiakov a stredné školy spolu 874 študentov. Počty žiakov na materských a základných školách vzrástli oproti školskému roku 2015/2016. Stredné školy však zaznamenali za toto obdobie pokles počtu žiakov.
- Kultúra - Na území okresu sa nachádza podľa Štatistického úradu SR 37 verejných knižníc, 3 múzeá a 1 stále kino. Spomedzi všetkých okresov kraja sídli v okrese Veľký Krtíš najvyšší počet verejných knižníc.
- Zdravotníctvo - Najväčším prevádzkovateľom zdravotnej starostlivosti v okrese je Všeobecná nemocnica s poliklinikou, n.o. Veľký Krtíš, v ktorej sa nachádza 14 ambulancií a poskytuje 122 lôžok.

2. Analytická časť

2.1 Širšie územné väzby a poloha obce

poloha okresu Veľký Krtíš v rámci SR
a Banskobystrického samosprávneho kraja

poloha obce Hrušov v rámci okresu Veľký Krtíš

V marci roku 2000 vstúpila obec Hrušov ako zakladateľ do Združenia obcí Veľký potok - Ipľ. Okrem Hrušova boli zakladateľmi obce Dolinka, Kosihy nad Ipľom, Vinica a Čelovce. Forma registrácie je združenie obcí. Hlavnými cieľmi združenia boli pri založení: koordinácia prípravy a realizácie rozvojových programov mikroregiónu, zabezpečovanie a spracovávanie programov, plánov a projektov regionálneho rozvoja, propagácia regiónu, jeho subjektov a produktov, získavanie finančných zdrojov pre realizáciu zámerov a cieľov združenia. Nakoľko združenie existuje už od roku 2000, má dostatok skúsenosti s partnerskou spoluprácou združených obcí. V roku 2003 bol pre mikroregión spracovaný dokument Plán sociálneho a ekonomického rozvoja MR Veľký potok - Ipľ. Dokument bol spracovaný s podporou Nadácie otvorenej spoločnosti. Spracovaný dokument je dôležitý najmä z hľadiska vytvárania spoločných programov a produktov, napr. v rámci rozvoja cestovného ruchu, tvorby a ochrany životného prostredia, príp. rozvoja vzdelávania. V súčasnej dobe má združenie 15 členov: Vinica, Hrušov,

Kosihy nad Ipľom, Čelovce, Dolinka, Veľká Čalomija, Veľká Ves nad Ipľom, Trebušovce, Kleňany, Sečianky, Balog nad Ipľom, Kamenné Kosihy, Ďurkovce, Širákov, Ipeľské Predmostie.

V júni roku 2008 vzniklo združenie Partnerstvo Krtíšskeho Poiplia, ktorého hlavným cieľom je podpora rozvoja vidieka. Medzi členov tohto združenia patrí okrem iných aj obec Hrušov. Od roku 2010 implementuje združenie program Leader na základe schválenej Integrovannej stratégie rozvoja Partnerstva Krtíšskeho Poiplia. Združenie zadministrovalo niekoľko investičných aj neinvestičných projektov a prerozdeleno v území viac ako 2 mil. eur. Obec Hrušov realizovala s podporou programu Leader projekt s názvom „Viacúčelové ihrisko“ s poskytnutou výškou nenávratného finančného príspevku v hodnote 41 088 eur.

V mesiaci marec 2015 vstúpila obec do občianskeho združenia Hontianske Poiplie so sídlom vo Vinici. Hlavným cieľom občianskeho združenia je rozvoj vidieka a rozvoj cestovného ruchu. Združenie má celkom 30 členov a ďalšími členmi sú aj obce: Vinica, Kosihy nad Ipľom, Čelovce, Dolinka, Veľká Čalomija, Veľká Ves nad Ipľom, Trebušovce, Kleňany, Sečianky, Balog nad Ipľom, Kamenné Kosihy, Ďurkovce, Širákov, Ipeľské Predmostie, Opava, Seľany, Kosišovce, Čebovce a Malá Čalomija. Občianske združenie aktuálne implementuje program Leader.

Obec od roku 2024 realizuje projekt Národného projektu Rozvojové tímy I. podporeného Európskym sociálnym fondom+ v rámci ktorého má vypracovaný Rozvojový plán obce Hrušov na roky 2024 – 2030, ktorý je zverejnený na web stránke obce. Link: <https://www.hrusov.sk/rozvojovy-plan.html> V dokumente sú stanovené tri prioritné oblasti a to: Zamestnanosť, Vzdelávanie, Infraštruktúra a bývanie.

2.1.1 Priemet územno-plánovacích a rozvojových dokumentov

Dôležitý predpoklad pre riešenie investičných rozvojových zámerov predstavujú Dôležitý predpoklad pre riešenie investičných rozvojových zámerov predstavujú územnoplánovacie dokumentácie a územnoplánovacie podklady. Medzi najdôležitejšie nadradené dokumenty patria:

Koncepcia územného rozvoja Slovenska (KURS)

KURS je územnoplánovacia dokumentácia celoštátneho významu, ktorá navrhuje nadradené rozvojové osi, hierarchiu sídiel, systémy technickej a sociálnej infraštruktúry. Podľa tohto dokumentu z hľadiska sídelnej štruktúry územím mikroregiónu neprechádza žiadna sídelná rozvojová os ani komunikačno-rozvojová sídelná os, avšak jeho územie leží v dosahu veľkokrtíšskeho ťažiska osídlenia (ťažisko osídlenia tretieho stupňa). Samotná obec Hrušov patrí podľa platného znenia ÚPN-VÚC Banskobystrického kraja do skupiny centier šiestej skupiny (centrá miestneho významu).

Územný plán VÚC Banskobystrického kraja

Nadradenou územnoplánovacou dokumentáciou pre ÚPN obce Hrušov je ÚPN VÚC Banskobystrický kraj v znení Zmien a doplnkov z r.2014. Tento dokument vo svojej záväznej časti určuje niektoré všeobecné podmienky pre rozvoj miest a obcí, ako aj konkrétne regulatívy vzťahujúce sa k riešenému územiu. Tieto výstupy sú záväzným dokumentom pre riešenie ÚPN obce Hrušov aj pre definovanie projektových zámerov v PHRSR obce.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja BBSK na roky 2022 - 2030

VÚC Banskobystrický kraj má vypracovaný aktuálny program. Má stanovené 4 priority, priorita č. 1 Konkurencieschopná a udržateľná ekonomika, priorita č. 2 Zelený kraj pre budúce generácie, Priorita č. 3 Zdravá, vzdelaná a súdržná spoločnosť, Priorita č. 4 Prepojený kraj, ktoré sa ďalej vetvia na 10 strategických cieľov a 52 špecifických cieľov. Dvojročným aktívnym zberom projektových zámerov z územia Úrad BBSK k 11. 2. 2022 zozbieral spolu 3 714 projektových zámerov, z ktorých 1 553 nemalo uvedenú sumu odhadovaných nákladov. V tomto zásobníku sú zahrnuté aj kľúčové projekty BBSK. Zásobník projektov je živý a neustále sa aktualizuje a upresňujú sa údaje pri jednotlivých projektoch, ako napr. stav pripravenosti, sumy atď. Strategicko-plánovací región okresov Lučenec, Veľký Krtíš a Poltár a jeho Kooperačná rada vybrala na svojom zasadnutí 6. 12. 2021 tieto skupiny projektov ako prioritné pre SPR okresov. Lučenec, Veľký Krtíš a Poltár. Za okres Veľký Krtíš patrí medzi vybrané projekty v území s podporou kooperačnej rady SPR „Veľkokrtíšska vínná cesta“.

Územný plán obce Hrušov

Obec Hrušov nemá v súčasnosti vypracovaný ani rozpracovaný územný plán. Uvažuje do budúcnosti so zadáním vypracovania tohto dôležitého dokumentu.

Plán sociálneho a ekonomického rozvoja mikroregiónu Veľký potok – Ipel'

Plán sociálneho a ekonomického rozvoja mikroregiónu Veľký potok – Ipel' bol vypracovaný v rokoch 2003 – 2004 pre všetky členské obce, medzi ktoré patrí aj obec Hrušov. Cieľom je zvýšiť kvalitu života pre občanov MR Veľký potok – Ipel' do roku 2015.

Projekt pozemkových úprav obce Hrušov

Pozemkové úpravy v katastrálnom území Hrušov nariadil bývalý Obvodný pozemkový úrad vo Veľkom Krtíši pod č. 2005/00334 zo dňa 30.5.2005 v zmysle § 8 ods.1 zákona č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a o pozemkových spoločenstvách v znení neskorších predpisov, z dôvodov uvedených v § 2 ods. 1, písm. a) zákona o pozemkových úpravách. Projekt pozemkových úprav bol ukončený v roku 2015.

2.2 Prírodné pomery

Poloha

Obec Hrušov sa nachádza na južných svahoch Krupinskej planiny, v západnej časti okresu Veľký Krtíš. Obec predstavuje zlomovú obec medzi slovensky a maďarsky „hovoriacimi dedinami“ v tejto časti okresu. Na juhu a západe hraničí s obcami Vinica, Kleňany, Plášťovce, na severe a východe s obcami Cerovo a Čelovce. Nadmorská výška v strede obce je 380 m n. m. a v chotári 200–524 m n. m. Vzdialenosť od okresného mesta Veľký Krtíš je 31 km.

→
Letecký pohľad na obec
Hrušov

Zdroj: obec

Geomorfológia

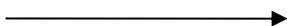
Geograficky je obec lokalizovaná na juhozápadnom úpätí Krupinskej vrchoviny. Chotár je pahorkatinného charakteru, s plochými chrbtami rozrezanými hlbokými dolinami. Reliéf chotára je členitý od 200 metrov až po najvyšší vrch Bukoviny s výškou 525 m n. m. Stred obce má nadmorskú výšku 380 metrov. Rozloha chotára je 2331 ha. Podklad územia je tvorený treťohornými vulkanitmi reprezentovanými andezitickými tufmi, tufitmi a aglomerátmi, čo sa využíva i na ťažbu piesku. Miestnou zvláštnosťou sú v pieskovci vytesané pivnice, ktorých je nespočetné množstvo v samotnej obci, ale aj okolí.

Na východnom okraji vrchu Bukovina, v lokalite zvaná Stránička, sa nachádzajú vínné pivnice, ktoré boli zakladané vo vulkanických zelenosivých pieskových tufoch. Doba vzniku tohto horninového prostredia sa datuje do obdobia neogénu, keď do oblasti Karpát od juhu prenikalo more. Kombináciou mora a vulkanickej činnosti sa podnietil vznik vulkanogénno-sedimentárnych hornín (tufitov). Po ústupe mora z oblasti sa usadili sladkovodné štrkopiesky s vložkami tufov. Oblasť bola neskôr znovu zaliata morom a okrem iných hornín sa usadzovali aj andezitové tufy a tufity.

Pedológia

Poľnohospodársky produkčný potenciál je daný chemickými, biologickými a fyzikálnymi vlastnosťami poľnohospodárskej pôdy v danom území. Tieto vlastnosti sú zakódované v bonitovaných pôdno-ekologických jednotkách. Prevažnú časť pôdneho krytu tvoria hnedozeme a hnedé lesné pôdy.

Letecký pohľad na
Hrušov – pôdy

Zdroj: obec

Klíma

Podľa klimatického členenia Slovenska patrí územie obce Hrušov do teplej klimateckej oblasti. Podnebie je teplé, mierne vlhké, s chladnou zimou. Obec možno zaradiť do aridnej oblasti, keďže vodohospodárske pomery sú veľmi nepriaznivé (nízka hladina spodnej vody, bez potokov, nízky výskyt prameňov). Priemerné ročné teploty predstavujú 8,3 °C a ročný úhrn zrážok 700 mm.

Vodstvo

Obcou preteká Braništský potok, ktorý je pravostranným prítokom Veľkého potoka (preteká susednou obcou Vinica a ústí do Ipľa). Vodohospodárske pomery v obci sú prevažne veľmi nepriaznivé, čoho príčinou je nízka hladina spodnej vody, nízky výskyt prameňov.

Flóra a fauna

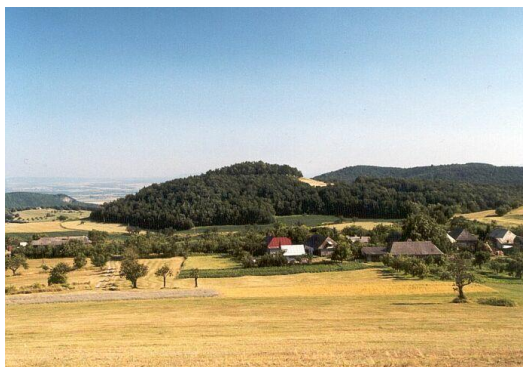
Územie Hrušova patrí do oblasti teplomilnej panónskej flóry. Na celú oblasť sa viažu mnohé teplomilné druhy rastlín. V minulosti sa výborne darilo ovocinárstvu (čerešne, hrušky, slivky, jablone, orechy). Rekultiváciami pre poľnohospodársku veľkovýrobu v 80. rokoch 20. storočia sa väčšina týchto stromov zlikvidovala. Flóra je zastúpená plejádou chránených a zriedkavo sa vyskytujúcich rastlín. Na katastrálnom území Hrušova sa nachádza rad floristických a faunistických genofondových lokalít a prírodne hodnotných území.

Flóra

Južné exponované svahy vytvárajú vhodné podmienky pre výskyt suchotepломilných (xerothermných) druhov rastlín. Na okolitých lúkach rastú typické teplomilné druhy rastlín: pakost krvavý, túžobník obyčajný, oman srstnatý, rumanovec farbiarsky, kotúč poľný, lipkavec sivý, rozchodník šesťradový. Pozornosť zaujme určite aj vzrastom nízka, ale hodnotou vysoká čerešňa krovitá, ktorá je zaradená medzi zraniteľné druhy. Z bylín stoja za spomenutie skorocel prostredný, horčinka väčšia, bôľhoj lekársky, šalvia lúčna, ľadenec rožkatý, hrdobarka obyčajná. Z tráv sa uplatňujú prsiarka lúčna, lipnica lúčna, ovsík obyčajný.

Okolité lesy tvoria teplomilnejšie spoločenstvá dubovo-hrabových a cerových lesov, ktoré vystupujú po teplejších a suchších, južne orientovaných svahoch, resp. po chrbtoch pohorí do vegetačného stupňa bučín. Spoločenstvá jelšín a vrb sprevádzajú brehovité porasty potokov, občasne v nich možno pozorovať zvyšky nepôvodných euroamerických hybridných topoľov. V malej miere tu nájdeme aj ihličnany v zastúpení borovíc, smrekov a smrekovcov, ktoré boli umele vnesené do porastov pri zalesňovaní. Lesy zaberajú z celkovej rozlohy Hrušova približne tretinu a sú tvorené predovšetkým listnatými drevinami – dub letný, dub cerový, hrab obyčajný, miesto tu majú aj introdukované dreviny – borovica čierna, agát biely. V podraze sa darí javoru mliečnemu, javoru poľnému, lipe veľkolistej, brestu väzovému. S pomedzi krovitých drevín sa tu vyskytuje trnka obyčajná, vtáčí zob, ruža šípová a lieska obyčajná. Jarabina oskorušová je na tomto mieste chráneným stromom.

Hrušov - flóra

Zdroj: obec

Fauna

Z hľadiska druhovej pestrosti fauny bezstavovcov patrí okolie Hrušova medzi veľmi bohaté územia Slovenska. Pre túto oblasť je charakteristický výskyt teplomilných a suchomilných stepných až lesostepných druhov. Zároveň sa tu vyskytujú druhy charakteristické pre listnaté, najmä dubové lesy nižších polôh. Z motýľov sa tu vyskytuje – vidlochvost ovocný, vidlochvost feniklový, pestroňvlkovcový, jasoňrešetliakový, okáň hruškový, z chrobákov – fúzač bukový, f. piesočný, krasone a zlatone, bystruška kožovitá, b. zlatomedená, b. fialová, roháč veľký, modlivka zelená. Spomedzi stavovcov sú zastúpené v území cicavce – piskor obyčajný, jež bledý, zajac poľný, líška obyčajná, faunu plazov zastupujú v území jašterica zelená, jašterica obyčajná, jašterica múrová, slepúch lámavý, užovka hladká, užovka stromová, užovka obojková, salamandra škvrnitá, skokan hnedý, ropucha obyčajná, ropucha zelená.

2.3 Súčasná krajinná štruktúra

Trvalé trávne porasty

Trvalé trávne porasty (TTP) sa v riešenom území nachádzajú na výmere 1008,7 ha, čo predstavuje zhruba 79,3% celkovej výmery poľnohospodárskeho pôdneho fondu a 43,3 % z celkovej výmery k. ú.

Orná pôda a trvalé kultúry

Orná pôda a trvalé kultúry spolu zaberajú plochu o výmere 275,44 ha, z toho orná pôda sa nachádza na ploche 243 ha, vinice na ploche 10,22 ha, ovocné sady na ploche 2,41 ha záhrady na ploche 19,75 ha. Spolu to je 11,81 % z celkovej výmery katastrálneho územia a 22,29 % z výmery PPF.

Vodné toky a plochy

Riešeným územím preteká menej nápadný vodný tok Bršniansky potok. V obci sa nachádza aj vodná plocha, v lokalite Močar. Sprievodná vegetácia týchto vodných tokov je významným ekostabilizačným prvkom v krajine.

Sídlné a technické prvky (antropogénne prvky)

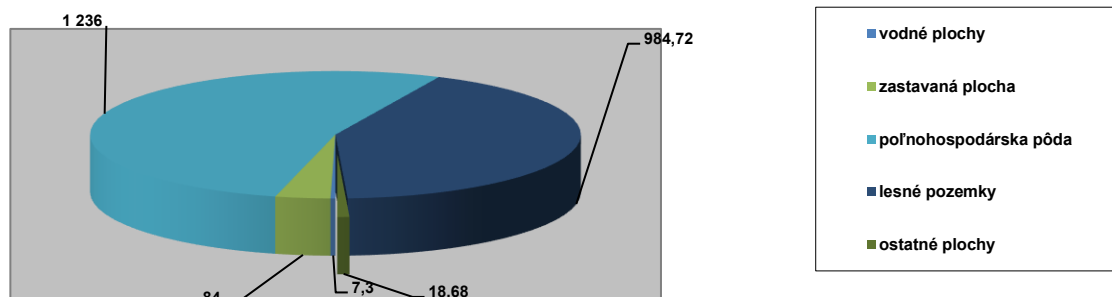
- energovody a produktovody
- dopravné objekty a línie
- poľnohospodárske objekty
- lesohospodárske a vodohospodárske objekty
- obytné a administratívne plochy
- sídelná vegetácia
- rekreačno-oddychové, športové a kultúrno-historické objekty

Zastúpenie jednotlivých kultúr a druhov pozemkov v obci

Obec	Celková výmera (ha)	Lesné pozemky (ha)	Poľnohosp. pôda (ha)	Vodné plochy (ha)	Zastavaná plocha (ha)	Ostatné plochy (ha)
Hrušov	2330,67	984,72	1235,63	7,33	84,31	18,68

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Graf - podiel tried súčasnej krajinnéj štruktúry k celkovej výmere obce

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

2.4 Ochrana prírody a krajiny

Okres Veľký Krtíš má v porovnaní s ostatnými regiónmi SR malé množstvo vyhlásených chránených území. Vyhlásené chránené územia zahŕňajú podstatnú časť ekologicky

najcennejších častí prírody týchto okresov. Rovnako to platí aj o územiach označovaných ako ekologicky významné segmenty krajiny. V rámci starostlivosti o chránené územia nie sú zatiaľ spracované programy starostlivosti resp. osobitné režimy ochrany. Taktiež v rámci starostlivosti o chránené druhy neboli vypracované osobitné režimy ochrany. Vzhľadom k týmto údajom je najvyššie dôležité rešpektovať aktuálne zákonné normy v oblasti ochrany prírody a krajiny, realizovať opatrenia navrhované v odborných dokumentoch (R-ÚSES apod.) a zároveň sa venovať oblasti prevencie, výchovy a vzdelávania.

Vyhlásené chránené územia

V záujmovom území sa nenachádzajú žiadne vyhlásené chránené územia. V Hrušove sa však vyskytuje chránený rastlinný druh a to jarabina oskorusová (*Sorbusdomestica*). Je známa pod viacerými krajovými názvami ako jarabina oskorusa, oskorusa domáca, či oskorusa. Vždy však ide o ten istý druh, patriaci do veľkej čeľade ružovitých (*Rosaceae*), do pomerne rozsiahleho rodu jarabina (*Sorbus*), zahŕňajúceho na území Hrušova viac ako 40 druhov a poddruhov jarabín. Časť z nich patrí medzi zákonom chránené druhy a niektoré sa vyskytujú len na území Hrušova, ako napr. jarabina Margittaiho (*Sorbusmargittaiana*).

Základnou súčasťou európskej politiky pri ochrane biodiverzity a ekosystémov je úplná realizácia sústavy NATURA 2000, ktorá má vytvoriť súvislú európsku sieť osobitne chránených území, ktorú budujú členské krajiny nezávisle na národných sústavách chránených území. Na území obce Hrušov sa nevyskytuje územie siete NATURA 2000.

Územný systém ekologickej stability

Udržanie ekologickej stability na Zemi je základnou nevyhnutnou podmienkou princípu trvale udržateľného rozvoja. Účelom dokumentov ÚSES je stanoviť celoplošný systém obhospodarovania krajiny s cieľom zachovať, udržať alebo vytvárať stabilitu krajinného systému. Konkrétne to znamená ochranu a vytvorenie podmienok pre existenciu a rozvoj genofondu (najmä ohrozeného), zachovanie biodiverzity, blokovanie rozvoja negatívnych procesov a podporovanie rozvoja prirodzených (samoregulačných) procesov.

V k. ú. obce sa nenachádzajú územia a časti prírody s významnými biologickými a estetickými hodnotami a prvkami prírody.

2.5 Životné prostredie

Ochrana životného prostredia spočíva v ochrane jednotlivých jeho zložiek, v minimalizácii negatívnych vplyvov na životné prostredie a v rešpektovaní princípov trvalo udržateľného rozvoja. Povinnosť chrániť všetky zložky životného prostredia je zakotvená v rade zákonných opatrení, ako napr.:

- Zákon NR SR č.127/1994 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 525/2003 Z. z. o štátnej správe starostlivosti o životné prostredie v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 478/2002 Z.z. o ochrane ovzdušia v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 401/1998 Z.z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia v znení nesk. predpisov,
- Zákon č. 386/2009 Z.z. o odpadoch v znení nesk. predpisov.

V oblasti životného prostredia patria k samostatne sledovaným tieto zložky:

- ovzdušie, pôda, voda, odpady, hluk a vibrácie, žiarenie

Ich stav významnou mierou vplýva aj na stav zdravotného stavu obyvateľstva. V riešenom území patrí k najviac zaťaženým zložkám voda a pôda, a to z dôvodu absencie likvidácie odpadových vôd a ako dôsledok vplyvu intenzívneho poľnohospodárstva. Samostatnou zložkou sú odpady.

Znečistenie ovzdušia je taký stav, kedy najvyššie prípustné koncentrácie škodlivých látok v ovzduší sú prekročené. Na stave znečistenia ovzdušia sa podieľajú vplyvy globálne (diaľkový prenos znečisťujúcich látok) i lokálne (emisie z miestnych zdrojov znečistenia ovzdušia).

Medzi hlavné miestne zdroje znečistenia ovzdušia patria v riešenom území:

- lokálne vykurovanie,
- automobilová doprava,
- sekundárna prašnosť spôsobená poľnohospodárskou a stavebnou činnosťou a nedostatočným čistením komunikácií,
- diaľkový prenos.

Pôda ako zložka životného prostredia je zároveň základným výrobným prostriedkom odvetvia poľnohospodárstva. Pôdny fond je chránený zákonom č. 307/1992 Zb. o ochrane poľnohospodárskeho pôdneho fondu.

Základnými zdrojmi znečistenia pôd v riešenom území sú:

- poľnohospodárstvo,
- veľkoplošné hospodárenie so sprievodnými javmi (ťažká mechanizácia, chemizácia, nafta, poľné hnojiská, meliorácie) spôsobuje zmeny štruktúry pôdy a jej biologickú degradáciu,
- vytváraním veľkých osevných plôch došlo k odstráneniu rozptýlenej krajinskej vegetácie, čím sa zvyšuje riziko vodnej aj veternej erózie,
- osídlenie so svojimi sprievodnými javmi,
- odpady,
- odpadové vody,
- doprava.

Kľúčovým predpisom v **odpadovom hospodárstve** je zákon č. 79/2015 Z.z. o odpadoch v znení nesk. predpisov. Zákon definuje náležitosti programov odpadového hospodárstva (POH), pôsobnosť orgánov štátnej správy, povinnosti právnických a fyzických osôb, náležitosti nakladania s odpadom, recyklačný fond a i. Nový zákon je platný od 21.4.2015 a Účinnosť od 03.07.2024 do 30.11.2024.

Hluk a vibrácie zhoršujú kvalitu životného prostredia a negatívne pôsobia nielen na zdravie ľudí, ale aj na flóru a faunu. Nebezpečnosť ich pôsobenia spočíva v tom, že v porovnaní s inými negatívnymi faktormi (napr. chemikálie) nezanechávajú žiadne merateľné rezíduá. Hladina hluku v riešenom území nemá príliš veľkú hodnotu.

Žiarenie

Na celkovej radiačnej záťaži obyvateľstva sa podieľa kozmické žiarenie a prirodzená rádioaktivita hornín, hydrosféry a atmosféry. K tomuto pristupujú umelé zdroje (používanie umelých rádioizotopov v medicíne, produkty jadrového odpadu, havárie jadrových elektrární apod.). Najnebezpečnejším z prírodných zdrojov žiarenia je radón, presnejšie jeho dcérske produkty, ktoré sa zachytávajú na prachových časticách vo vzduchu a následne sú vdychované do pľúc, kde sa usadzujú a ožarujú pľúcne tkanivá. V súčasnosti sa venuje pozornosť monitoringu radónového ohrozenia v pôdach, stavebných materiáloch, vodách aj budovách.

Požiadavky na obmedzenie radónového ožiarenia sú zakotvené aj v právnych normách. Riešené územie má nízku alebo strednú úroveň radónového rizika.

2.6 História, osídlenie, urbanistický vývoj

2.6.1 Historický vývoj obce

Prvé písomné zmienky o osídlení obce Hrušov pochádzajú z konca 13. storočia, z roku 1272, čo však nevylučuje, že obec bola osídlená už skôr. Obec patrila k majetkom starého slovanského rodu Hont – Poznanovcov. V roku 1312 prešla obec z ich vlastníctva do vlastníctva rodu Dobakovcov, no len krátko, pretože roku 1342 im ju odňal kráľ. V rokoch 1388, 1482 a 1496 sa spomína obec už ako majetok šľachticov z Balogu. V období tureckých vojen v 16. a 17. storočí bola obec poplatná Turkom. Z hľadiska majetkovej dražby patrila Hrušov k majetkom panstva v Bzovíku. Obec si počas niekoľkých storočí vývoja zachovala čistý slovenský ráz aj napriek silným maďarizačným snahám začiatkom 20. storočia. V rokoch 1905 – 1938 bola obec začlenená do obvodu notariátu so sídlom vo Vinici, kde malo prevahu obyvateľstvo maďarskej národnosti. Od roku 1869 patrila obec pod slúžnovské úrady v Bzovíku, v Balogu nad Ipľom, vo Veľkej Čalomiji, od roku 1905 pod Vinicu. Po zrušení slúžnovských okresov v roku 1922 bol Hrušov začlenený do okresu Krupina, v roku 1949 do okresu Šahy. Po územnej reorganizácii v rokoch 1960 – 1968 do okresu Zvolen a od roku 1968 k územiu okresu Veľký Krtíš.

Obyvatelia sa živilí výlučne roľníckym spôsobom a príležitostnou sezónnou prácou v poľnohospodárstve, na stavbách a v horách. Priemysel ani remeselná výroba rozvinutá nebola. Obec len výnimočne opúšťali jej pôvodní obyvatelia, zvykom boli sobášne medzi hrušovčanmi.

Po pripojení susednej Vinice ostal Hrušov doslova odrezaný od okolia. Okrem komunikácií spôsobovali obyvateľom obce i lazov veľké problémy aj zásobovanie hospodárstiev a domácností vodou. Obec nemala prostriedky na vybudovanie vodovodu. Hrušov bol dlho bez hygienicky zodpovedajúcich vodných zdrojov, následky sa prejavovali v častých epidémiách postihujúcich ľudí, ale aj domáce zvieratá. V Hrušove stále chýbali voda, doprava a spoje, čo sťažovalo denne život jeho obyvateľom. Stavba vodovodu od roku 1973 konečne vyriešila každodenné starosti. Ešte dlho po vojne obec nemala dopravné spojenie s okolím, najbližší autobusový spoj začal do Šiah premávať z Vinice, vzdialenej niekoľko kilometrov. V máji 1957 prišiel prvý autobusový spoj do Hrušova. Od roku 1959 bolo spojenie 3-krát denne. Telefón zaviedli do obce až po roku 1948. V roku 1949 sa začali prípravné práce na elektrifikáciu Hrušova. Odovzdanie elektrickej siete pre 60 rodín na lazoch sa uskutočnilo 3. júna 1968. Najdlhšie trvalo vybudovanie novej cesty na Beluju (smerom na Krupinu, Levice), na tzv. magistrálu. Dokončená bola až po roku 1968.

Po skončení druhej svetovej vojny bol Hrušov značne zničený a chudobná obec sa len ťažko hospodársky zmáhala. Väčší stavebný ruch možno zaznamenať okolo roku 1956-1957 a 1961. Uzavretosť a lipnutie na tradičnom spôsobe života na jednej strane pomohli zachovať jedinečnú kultúru ale zároveň boli prekážkou a obmedzením v živote dediny. Na rozdiel od obcí, kde vznikli do konca 50. rokov jednotné roľnícke družstvá, v Hrušove JRD nezaložili a naďalej tu boli hospodárstva súkromných roľníkov. Podobne ako v roku 1947 aj v rokoch 1960-1963 postihli roľníkov živelné pohromy v podobe sucha a následnej neúrody. Roľnícky zväz založili v Hrušove v roku 1968. V rokoch 1976 – 1984 postavili pri Benkovom laze farmu na hovädzí dobytok. V JRD, v rastlinnej, živočíšnej výrobe, ale aj v prevádzkarni zriadenej v starej škole

našli zamestnanie a zárobok dovtedy len v domácnostiach a na vlastných hospodárstvach pracujúce ženy, čo sa prejavilo zvýšením životnej úrovne rodín.

2.6.2 Historický vývoj názvu obce

K pôvodu najstaršieho mena obce, ktoré sa zachovalo dodnes, sa viaže legenda o veľkom výskyte ovocia, tzv. planých hrušiek v chotári obce. Prvá písomná zmienka je z roku 1272 Horussou.

Hrušov	Horussou 1272, Hrusso 1285, Hursou 1312, Hrusso 1342, Hrussov, Horaso 1388, Hrwso 1482, Rwsso 1503, Hrusso, Hrusso 1773, Hruscho 1786, Hrusó, Hrussovó 1808, Hrusó 1863 – 1888, maďarský názov Magasmajthény 1892 – 1913, Hrušov, Hrušovo 1920, Hrušov od r. 1927.
---------------	--

Symbody obce

Hrušov 	<i>Erb obce</i> –v modrom štíte tri zlaté hrušky (2:1) so striebornými stopkami, stredná hruška so strieborným lístkom. <i>Vlajka obce</i> –pozostáva zo siedmich pozdĺžnych pruhov vo farbách bielej, žltej, modrej, žltej, modrej, žltej a bielej a ukončená je tromi cípmi. <i>Symbody obce</i> Hrušov sú zaevidované v Heraldickom registri Slovenskej republiky pod signatúrou H-50/95.
---	---

2.7 Kultúrne dedičstvo

2.7.1 Kultúrno-historické pamiatky

V zmysle medzinárodných dohôd je kultúrne dedičstvo definované nasledovne: „Kultúrne dedičstvo tvoria historické a kultúrne hodnoty vytvorené predchádzajúcimi generáciami bez ohľadu na dobu a miesto ich vzniku. Predstavuje hmotné i nehmotné veci a predmety, jednotlivé objekty, ucelené súbory a komplexy“.

Historické a kultúrne hodnoty vytvorené predchádzajúcimi generáciami je potrebné ochraňovať. Obce môžu v zmysle zákona číslo 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu, § 14, ods. 4 rozhodnúť o utvorení a odbornom vedení evidencie pamätihodností obce. Do evidencie pamätihodností obce možno zaradiť okrem hnutelných vecí a nehnuteľných vecí aj kombinované diela prírody a človeka, historické udalosti, názvy ulíc, zemepisné a katastrálne názvy, ktoré sa viažu k histórii a osobnostiam obce. Rozhodnutia vo veci pamätihodností obcí sú prerokované v obecných zastupiteľstvách a schválené uzneseniami.

2.7.2 Zoznam pamiatok z ÚZKP

V obci Hrušov sa nachádzajú tri pamiatky zapísané v Ústrednom zozname kultúrnych pamiatok Slovenska.

Dom ľudový s areálom	Je zapísaný v ÚZKP č. 1105/1-3. Objekt je situovaný do svahu, pozdĺžnou osou kolmo k ceste. Steny sú vymurované z lomového kameňa ukladaného na hlinenú maltu, použitý kameň je pieskovec. Do domu sa vstupuje cez
-----------------------------	--

	pitvor z murovanej podsteny, odkiaľ sú prístupné ostatné miestnosti – izba, čierna kuchyňa a komora. Dom má klasickú trojpriestorovú dispozíciu. Strecha je sedlová s dreveným vyrezávaným štítom a podlomenicou, vysunutá na zdobených drevených trámoch (krakorcoch). V štíte je vyrezávaný kríž a dva výzorníky. Pôvodná strešná krytina bola slama, v 60. rokoch ju nahradila pálená škridľa, ktorá je tam dodnes. Okná a dvere sú pôvodné, drevené a rezbársky zdobené. V nike medzi oknami prednej izby je soška Panny Márie. V podmaľovke prednej fasády sú vstupné dvere do pivnice, ktorá je vyhlbená pod prednou izbou. Steny domu sa pravidelne počas sviatkov udržiavali vyspravovaním hlinenou mazaninou na podstení a nátermi vápnom. Za objektom je pivničný vchod vytesaný v tufopieskovcovom masíve. V predzáhradke je umiestnená ľudová plastika sv. Jána Nepomuckého, ochrancu pútnikov. Dom má všetky typické prvky <i>hontianskej ľudovej architektúry 19. storočia</i> .
Socha – sv. Ján Nepomucký	Je zapísaná v ÚZKP č. 11005/2. Ľudová plastika pochádza z roku 1929 a je umiestnená pred domom č. 178.
Pivnica SKALNÁ	Je zapísaná v ÚZKP č. 11005/3. Nachádza sa pri dome č. 178. Je to skalná pivnica – ľudové staviteľstvo zo začiatku 20. storočia.

Zdroj: ÚZKP SR

2.7.3 Pamätihodnosti v obci

Pamätihodností má obec mnoho, niektoré sú spomenuté v nasledujúcej tabuľke.

Kostol všetkých svätých	Stojí na brale nad dedinou, je to neskorobarokový rímskokatolícky kostol zasvätený Všetkým svätým, postavený bol v roku 1762. Od vtedy bol viackrát obnovovaný, naposledy v rokoch 2001-2002, kedy sa rozšíril chór, vymenilo vežové schodište, skonštruovalo umelecké chórové zábradlie, obnovila krstiteľnica pochádzajúca z roku 1762.
Obecná vyhňa	Bola postavená v druhej polovici 19. storočia ako kamenná stavba so slamenou strechou. Podľa historických záznamov vo väčšej miere bola opravovaná a prekrytá škridľou v roku 1939. V roku 1997 rozpadávajúca sa vyhňa bola obnovená so zámerom vytvoriť miestne múzeum kováčskeho remesla.
Kalvária	Bola postavená na vrchole vtedy holého pieskovcového kopca „Stráňa“, vo výške 525 m n. m. Obyvatelia obce ju stavali v roku 1773. Kvôli spevneniu pieskovcového masívu v roku 1903 vysadili svahy kopca agátmi, ktoré sa odvtedy rozmnožili a chránia Stráňu pred dôsledkami erózie aj dnes. Dnešnú kaplnku z pôvodnej prebudovali v roku 1923. V roku 1933 postavili vedľa kaplnky drevenú zvoničku. V roku 1950 tu miestni murári postavili na svahu smerom ku kaplnke krížovú cestu so 14 zastaveniami, čím sa toto posvätné miesto stalo symbolickou Kalváriou.
Tufopieskové pivnice	Na východnom okraji vrchu Bukovina, v lokalite zvaná Stránička, sa nachádzajú vínné pivnice, ktoré zakladali ešte predkovia terajších hrušovčanov vo vulkanických zelenosivých pieskových tufoch. Počas celého roka udržiavali priaznivú klímu vďaka svojim vlastnostiam. Doba vzniku sa datuje do obdobia neolitu.
Laznícke osídlenie	Typické lazničné osídlenie, ktoré sa v okolí obce zachovalo len v obci Hrušov.

30 popisných miest náučného chodníka	Náučný chodník obce Hrušov. Najnovšia verzia chodníka z roku 2012 má dva okruhy spojené do tvaru čísla osem, so stredom v centre obce v blízkosti autobusovej zastávky. Severný okruh je skrátenou verziou pôvodného chodníka, s dĺžkou 4,9 km a 14-timi zastávkami, a južný okruh má dĺžku 4 km, prevýšenie 90 m a 16 zastávok.
Zbierka stabilákov	Exponáty na výstavu sa začali zbierať v roku 1999 po okolitých dedinách a lazoch. Zbierka roľníckej techniky obsahuje 100 kusov zrenovovaných motorov, z toho je 10 % plne funkčných.

Zdroj: obec

2.7.4 Významné osobnosti v obci

Ján Brindza	Narodený v roku 1948, žije a vyučuje na Slovenskej poľnohospodárskej univerzite v Nitre, publikuje a roky sa venuje téme krajových odrôd.
--------------------	---

Zdroj: obec

2.8 Architektúra

2.8.1 Ľudová architektúra v obci

Podľa súpisu obyvateľov mal Hrušov 21 domácností už v roku 1715. Podľa obdobia výstavby domov sa počet novopostavených domov do roku 1970 zvyšoval. Svoje maximum postavených domov dosiahol Hrušov v období rokov 1945 – 1977, kedy bolo postavených 77 domov.

Roky	do r. 1899	do r. 1919	do r. 1945	do r. 1970	do r. 1980	do r. 1990	do r. 2001	do r. 2011	do r. 2021
Počet domov	21	30	53	77	37	48	6	3	4

Zdroj: obec

Osídlenie Hrušova je typické pre hornaté oblasti Novohradu a Hontu, tzv. hromadné dediny a lazy (kopanice), zachované do súčasnosti. Podľa odbornej literatúry sa osídlenie tohto typu vyvíjalo vedľa sústredených osád ako centier, odkiaľ vychádzala kolonizácia rozptýlom a osídľovaním širšieho územia v okolí sústredenej roľníckej dediny. V katastri obce vznikli do 20. storočia viaceré usadlosti, ktoré nesú mená svojich zakladateľov a rodín, napr. Matiašov vrch, Husárova usadlosť (Husár pusta), Brachovo (Brachova pusta), Stachov vršok. Väčšina obyvateľov samôť mala zároveň domy aj v dedine.

2.8.2 Urbanistická štruktúra sídla, postupnosť vývoja obce

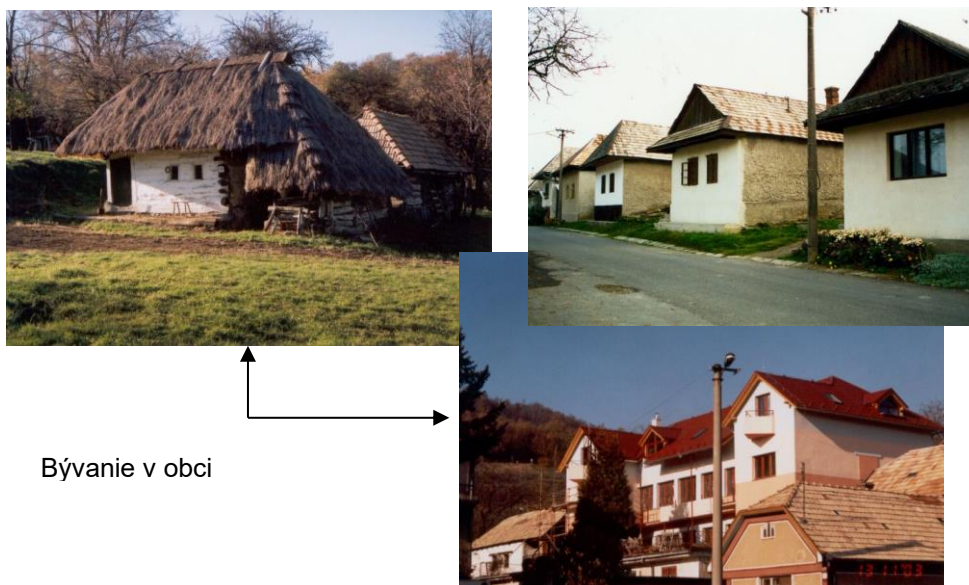
Pre osídlenie Hrušova je charakteristická „dvojrezistenčnosť“, ktorá je pozostatkom podvojného hospodárenia a osídlenia v minulosti. Lazy sú vzdialené až niekoľko kilometrov od dediny. Gazdovstvá sú roztrúsené po chotári jednotlivo, alebo vytvárajú malé osady. Podľa štatistiky z roku 1991 bolo v Hrušove trvale obývaných domov 278 a ďalších 159 je

neobývaných (hlavne lazy). Z celkového počtu 437 domov takmer polovica je postavená na lazoch.

Väčší stavebný ruch bol v obci zaznamenaný okolo roku 1956 – 1957 a roku 1961, kedy sa začal meniť vzhľad obce. Takmer všetky slamené strechy domov boli vymenené, hlinené podlahy majitelia nahrádzali hygienickejšími. V roku 1965 boli v obci už iba štyri pôvodné drevené domy so slamenou strechou, na lazoch asi sedem domov. Aj vnútorné zariadenie bytov sa menilo, ľudia kupovali nový nábytok, najmä moderné zariadenie kuchýň.

2.8.3 Bývanie

Úroveň bývania je jednou zo základných charakteristík životnej úrovne obyvateľstva. Jej vývoj úzko súvisí s rastom počtu obyvateľstva, jeho štruktúrou a rozmiestnením. Ovplyvňuje úroveň reprodukcie pracovných síl, pôsobí na celkový životný štýl obyvateľstva. Zo štatistiky z roku 2011 vyplýva, že Hrušov mal k tomuto roku 277 bytov, z ktorých 17 bolo v bytových domoch, 233 v rodinných domoch, 5 v obecných bytoch a 20 iných. Z celkového počtu malo 184 domácností mobilný telefón a 121 domácností osobné auto.

Bývanie v obci

Zdroj: obec

Základné údaje o domovom a bytovom fonde za rok 2021 k poslednému sčítaniu

Obec	Byty spolu	Trvale obývané byty		
		Byty v BD	Byty v RD	Obecné byty
Hrušov	461	17	381	5

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2021

Bývanie a jeho úroveň patria k dôležitým aspektom celkových životných podmienok obyvateľstva. Byt neplní iba materiálnu funkciu prirodzených potrieb rodiny ako základnej jednotky spoločnosti, ale zároveň je výraznou zložkou kultúrneho štandardu obyvateľstva

a v nemalej miere aktívne pôsobí na regeneráciu ľudí. V obci Hrušov a na lazoch sa zachovalo niekoľko ľudových domov z 19. storočia, ktoré spolu s príslušnými hospodárskymi budovami obklopené stromami tvoria malebné zátišia. Obec si do dnešných dní zachovala svojrázny charakter, s tradičnými ľudovými prvkami bývania, kultúry a odevov. Štatistické údaje za domový a bytový fond sú dostupné z roku 2021, priemerný vek domov je 50 rokov. V obci sa nachádza mnoho takých domov, ktoré si zachovali svojrázny charakter tradičného vidieckeho osídlenia.

2.9 Technická infraštruktúra

2.9.1 Doprava

Dopravné väzby riešeného územia

Obec Hrušov sa rozprestiera na území okresu Veľký Krtíš. Urbanizačnou osou veľkokrtíšskeho okresu je os Zvolen – Veľký Krtíš – hranica Maďarskej republiky, na rozhraní Krupinskej planiny a Ipeľskej kotliny. Základ dopravného skeletu predstavuje súčasná trasa cesty I/75 a II/527 - cesta I/75, Levice – Veľký Krtíš – Lučenec, smer západ – východ a cesta II/527 v smere Zvolen – Veľký Krtíš – Slovenské Ďarmoty (hranica s MR) – Šahy.

Dĺžka miestnych komunikácií v obci predstavuje celkom 35 km. V obci sa nenachádzajú cesty I. kategórie, dĺžka ciest II. kategórie je v obci celkom 9 km. Hrušovom prechádza cesta III. kategórie s označením 526 003, ktorá sa na severe napája na cestu I. kategórie - cesta I/75, Levice – Veľký Krtíš – Lučenec, smer západ – východ. Na juhu sa napája v obci Vinica na cestu III. kategórie 527 002.

V analyzovanom území sa nenachádza železničná trať – železničná doprava. Železničná doprava sa nenachádza v celom okrese Veľký Krtíš.

Verejná hromadná doprava

Hromadnú autobusovú dopravu pre obec zabezpečuje SAD autobusovými spojmi s priamym spojením obce so sídelnými útvarmi Veľký Krtíš, Lučenec, Šahy a Bratislava. Počet spojov v pracovných dňoch, ale i počas víkendov nie je postačujúci. Ráno obyvatelia dochádzajúci za prácou do okresného mesta sa nedostanú skôr ako 06.30 hod., poobede sa z obce nedostanú po 16.50 hod. Cez víkendy je to len horšie. Najpriateľnejším spôsobom dopravy pre hrušovčanov je dostať sa do Vinice, odkiaľ premáva viacero spojení počas celého dňa. Druhú možnosť predstavuje Čelovská križovatka, ktorou priamo prechádza cesta I. kategórie I/75 a sú tu umiestnené 4 autobusové zastávky do všetkých 4 smerov.

Z dôvodu rozľahlosti obce sa v Hrušove nachádza 6 autobusových zastávok, spojenie možno charakterizovať ako prevažne slabé, obcou neprechádza dostatok vhodných spojov nakoľko má obec excentrickú polohu voči frekventovaným cestám.

Pešia doprava

Pešia doprava je v obci najrozšírenejšia, obec je rozsiahla a pre väčšinu ľudí je pešia doprava najpoužívanejšou, keďže nemajú iné možnosti.

2.9.2 Vodné hospodárstvo

Zásobovanie pitnou vodou

Voda patrila vždy medzi problémové existenčné podmienky obce Hrušov. Celé obdobie od roku 1945 obec na náklady MNV opravovala a budovala studne. Na lazoch Chrastov sa usilovali

zachytiť prameň, avšak nákladný, hlboký vrt, nebol úspešný. V obci boli 3 spoločné studne – Greguška, Pod bralom, na Lúčke. V 60-tych rokoch vybudovali štvrtú, niekoľko prameňov upravili – Matiašovu (Kráľovu) studňu, Dbolec, za Balážkou, Širokú studňu. V roku 1966 bolo v Hrušove (v obci aj na lazoch) 7 zakrytých studní. Problémy boli s kvalitou vody, obyvatelia lazov aj ohľadom hygieny v polovici 60-tych rokov, kedy hygienici nariadili dezinfekciu prameňov. Stavba vodovodu od roku 1973 konečne vyriešila každodenné starosti. Vodný zdroj pre obec Hrušov predstavuje v súčasnej dobe Hrušov – Teplica. Vodovod v obci má dĺžku 20 000 metrov.

Odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd

V obci Hrušov nebola zatiaľ realizovaná kanalizácia ani čistička odpadových vôd. V pláne ju má obec vybudovať v rokoch 2025 – 2031 a to po vypracovaní štúdie uskutočniteľnosti, ktorá navrhne variantné riešenia z dôvodu náročnosti terénu.

2.9.3 Energetika

Širšie vzťahy

Odber elektrickej energie je v Banskobystrickom kraji zabezpečený dodávkou elektrickej energie po nadradenom prenosovom systéme ZVN 400 kV a VVN 220 kV a distribučnom rozvodnom systéme 110/22 kV, prostredníctvom energetických uzlov 400/220/110 kV rozvodní a transformátorov. Prenosová sústava 400 kV rozvedená v južnej časti riešeného územia, s napojením na celoeurópsku 400 kV sústavu, prechádza v smere Levice – Rimavská Sobota – Moldava nad Bodvou. V energetickom uzle 400 kV rozvodne EMO je prepojená so severnou vetvou v smere EMO – Horná Ždaňa – Liptovská Mara. Banskobystrický kraj je na túto nadradenú prenosovú sústavu pripojený prostredníctvom dvoch 400 kV rozvodní a transformovni nachádzajúcich sa v riešenom území a to Rz Horná Ždaňa a Rz Rimavská Sobota.

Zásobovanie obce elektrickou energiou

V roku 1949 sa začali prípravné práce na elektrifikáciu Hrušova, tá prebiehala v dvoch etapách, najskôr bola vybudovaná sieť do obce. Do roku 1959 urobili 140 domových prípojok v obci na Laze Jablonec a Lúčka. Ostatných približne 90 domov na lazoch čakalo na zavedenie elektrického prúdu až do roku 1968. Verejné osvetlenie v dedine sa vykonalo v prvej etape elektrifikácie. Vedenie elektrickej energie v obci Hrušov, tak ako aj v iných obciach okresu je vzdušné.

Plynofikácia, zásobovanie teplom

V obci Hrušov nie je zavedený plyn, domácnosti sú vykurované elektricky, peletami, tuhými palivami pár domácností má tepelné čerpadlá.

Systém vykurovania v obci

UK diaľkové	ÚK lokálne	Z toho:		
		ZPN	EE	Pevné palivo, pelety
13	78	-	15	252

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Slovensko je považované za krajinu, ktorá má ideálne prírodné podmienky na rozvíjanie využívania energie z biomasy. Takmer polovica územia Slovenska je zalesnená. Vo všeobecnosti však Slovensko podstatne zaostáva vo využívaní biomasy v porovnaní s tým, čo

je v súčasnosti dostupné a technicky uskutočniteľné. Súčasné využitie biomasy pokrýva približne 4,0 %.

2.9.4 Telekomunikácie

Po telekomunikačnej stránke patrí riešený SÚ Hrušov do MTO Hrušov a do UTO Veľký Krtíš. Spojenie je prevádzkané diaľkovými telekomunikačnými káblami, ktoré prechádzajú cez okresné sídlo Veľký Krtíš a z ktorého paprštekovite je rozvetvená telekomunikačná sieť v okrese. Jedná sa o digitálnu ústredňu. Uzlový okruh je vybudovaný káblovým vedením TCEKE. Kapacita ústredne je postačujúca na súčasné požiadavky na telefonizáciu a má možnosť rozšírenia kapacity.

Iné druhy telefónnej siete

V oblasti služieb, poskytovaných prostredníctvom mobilnej siete sú mobilní operátori prevádzkujúci analógovú sieť NMT 450 MHz, digitálnu sieť GSM 900 MHz, GSM 1800 MHz a UMTS.

V rámci pokrytia územia Slovenska signálom Verejnej rádiatelefonickej siete sú vybudované základňové stanice pre šírenie signálu VRS systémom GSM 900 MHz a GSM 1800 MHz. V súčasnosti pôsobia na Slovenskom trhu traja mobilní operátori – Orange Slovensko, a.s. Bratislava, spoločnosť T-mobile a Telefonica O₂. Tieto spoločnosti majú na území Slovenska rozmiestnené svoje základňové, prenosové a centrálné stanice podľa vlastných navrhnutých koncepcií rozvoja. V obci Hrušov majú zatiaľ pokrytie len Orange a T-Mobile a úroveň pokrytia je 95 %-ná.

2.10 Sociálna infraštruktúra

Kultúra, osвета

Kultúrny dom	Kino	Folklorný súbor	Knižnica	Múzeum
áno	-	áno	áno	áno

Zdroj: vlastný prieskum

V katastri obce okrem uvedených v tabuľke sa nachádza aj kostol, kaplnka, božie muky – 5x, studničky – 14, zvonica, farský úrad, sochy – 2x, park. Obec je archeologickým náleziskom stredovekého hrobu. Nachádza sa tu pamätné miesto – Kráľova studňa a kultúrne pamiatky – Ľudový dom, socha a kamenná pivnica.

Občianska vybavenosť

Elektrická energia	Plyn	Kanalizácia	Vodovod	Materská škola	Základná škola	Stredná škola	Obchod
áno	-	-	áno	áno	áno	-	áno

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Rekreácia a športové aktivity

hotel	ubytovňa autocamping.	Motel	Turistická ubytovňa	Ubytovanie na súkromí	reštaurácia	Lyžiarsky vlek	pohostinstvo	telocvičňa
-	-	-	1x	3x	-	-	1x	1x
futbalové ihrisko	tenisové kurty	basketbalové ihrisko	plavecký bazén	klzisko	Multifunkčné ihrisko	zjazdovka	cyklotur. trata značená	náučný chodník
1x	1x	1x	-	1x	1x	-	1x	1x

Zdroj: vlastný prieskum

Chatová oblasť	Chalupy	Záhradkárská osada	Táborisko	Gulášovisko	Vodná plocha
-	-	1x	-	-	-

Zdroj: vlastný prieskum

V obci sa nachádza záhradkárská osada Skalica.

Poľovný revír	Rybársky revír	Chránené územie	NATURA 2000- územie	Chránené stromy	Mokrade	Minerálny prameň	Studničky
1x	-	-	-	1x	-	-	14

Zdroj: vlastný prieskum

V katastri obce sa rozprestiera poľovný revír na rozlohe 2200 ha, je to srnčí poľovný revír, funguje tu poľovnícke združenie s názvom Stráža Hrušov. Chránené územia sa v obci nenachádzajú, vyskytuje sa tu 1 druh chráneného stromu a to jarabina oskorušová.

2.11 Hospodárska základňa

2.11.1 Priemyselná výroba

Okres Veľký Krtíš patrí v rámci Banskobystrického kraja, ale aj v rámci Slovenskej republiky medzi okresy s nízkou mierou industrializácie. Priemyselná výroba je v zásade lokalizovaná len do sídla okresu, mesta Veľký Krtíš, kde ju reprezentujú podniky strojárskeho, potravinárskeho a textilného priemyslu. V poslednom období sa etablovalo aj niekoľko zahraničných spoločností na území mesta Veľký Krtíš. Okrem toho tu pôsobia menšie výrobné prevádzky na báze živnostenského podnikania a remeselných činností, prípadne miestne filiálne prevádzky ďalších podnikov sídliačich mimo okresu, nepresahujúce lokálny, nanajvýš regionálny význam.

Pracovné príležitosti v obci okrem miestnej samosprávy (Obecný úrad, ZŠ a MŠ, ZUŠ) sú v oblasti súkromného sektora, hlavne v poľnohospodárstve, v službách a remeselnej výrobe.

Popri veľkom priemysle sa už v súčasnosti vytvára skupina malých a stredných podnikov a drobných živnostníkov, orientovaných predovšetkým na uspokojovanie potrieb vlastného regiónu a na rozširovanie a spetrovanie ponuky najmä spotrebného a potravinárskeho tovaru na vnútornom trhu. Pre tieto aktivity treba vytvárať výhodné legislatívne, administratívne a ekonomické podmienky, pretože okrem prínosu vyplývajúceho z vlastnej výrobnéj produkcie sú aj dôležitým zdrojom pracovných príležitostí.

2.11.2 Hospodárska činnosť v obci

NÁZOV FIRMY (ŽL)	Sídlo firmy, miesto podnikania	PREDMET ČINNOSTI
Pavel Mihálik Farma Mihálik	99142 Hrušov 448	Píliarske práce a približovanie dreva Maliarske a natieračské práce Prípravné práce pre stavbu v rozsahu voľných živností
Milan Sás	99142 Hrušov 381	Stolárstvo Reklamná a propagačná činnosť
Ing. Martina Gregušková	99142 Hrušov 318	Tlmočnicke a prekladateľské činnosti, okrem činností na ktoré právny predpis vyžaduje osobitné povolenie Vedenie účtovníctva
Ružena Kamasová	99142 Hrušov 283	Pohostinská činnosť
Ing. Natália Závodná	99142 Hrušov 135	Ubytovacie služby bez poskytovania pohostinských činností Poskytovanie služieb rýchleho občerstvenia v spojení s predajom na priamu konzumáciu Vykonávanie mimoškolskej vzdelávacej činnosti
Ilona Halfarová	99142 Hrušov 313	Masérské služby
MUDr. Zdenka Válková	99142 Hrušov 135	Ubytovacie služby s poskytovaním prípravy a predaja jedál, nápojov a polotovarov ubytovaným hosťom v ubytovacích zariadeniach s kapacitou do 10 lôžok
Ján Zima	99142 Hrušov 341	Dokončovacie stavebné práce pri realizácii exteriérov a interiérov

8 právnických osôb – www.orsr.sk

Obchodný register SR - Výsledky

orsr.sk/hladaj_sidlo.asp?ULICA=&CISLO=&OBEC=Hru%9Aov&SID=3&R=on

NA INTERNETE

Slovensky English

Výsledky vyhľadávania podľa sídla subjektu
(len v aktuálnych záznamoch)

Ulica: akákoľvek
Číslo: akékoľvek
Obec: Hrušov
Súd: Banská Bystrica

Stránka: 1 / 1
Záznamy: 1 - 8 / 8
Dátum: 15.10.2024

	Obchodné meno subjektu	Výpis	Zbierka listín
1.	APOZ s.r.o.	Aktuálny Úplný	
2.	BRETEX s.r.o.	Aktuálny Úplný	
3.	JANAH s.r.o.	Aktuálny Úplný	
4.	Libertarium s.r.o.	Aktuálny Úplný	
5.	PEAR permaculture s.r.o.	Aktuálny Úplný	
6.	Pod Lipkou, s.r.o.	Aktuálny Úplný	
7.	Profi FM, s.r.o.	Aktuálny Úplný	
8.	Tine, s.r.o.	Aktuálny Úplný	

Aktuálne zmeny | Elektronické služby Obchodného registra

Vyhľadanie podľa : obchodného mena | identifikačného čísla
sídla | spisovej značky | priezviska a mena osoby

O obchodnom registri SR | Návod na používanie ORI | Kontakty na registrové súdy
Legislatívne zmeny v obchodnom registri | Formuláre na podávanie elektronických návrhov na zápis do OR

Osoby registrované a podnikajúce na území obce ako SHR

Názov subjektu	Predmet činnosti
Pavol Mihálik, Hrušov č. 448	Výroba poľnohospodárskych výrobkov
Anton Matušov, Hrušov č. 385	Výroba poľnohospodárskych výrobkov, iné činnosti
Marek Halfar, Hrušov č. 313	Zmiešané hospodárstvo
Mária Golecká Grnáčová Ing. , Hrušov 304	Zmiešané hospodárstvo
Ján Mihálik, Hrušov 574	Zmiešané hospodárstvo
Patrícia Pavlovská, Ing.	Zmiešané hospodárstvo
Renáta Fischerová, Hrušov 6	Zmiešané hospodárstvo, hospodárenie v lese

Eva Fašangová, Hrušov 6	Zmiešané hospodárstvo, hospodárenie v lese
Daniel Novák	Pestovanie obilnín, strukovín a kultúrnych plodín, Chov oviec a kôz, chov hydiny

Zdroj: obec

2.11.3 Nerastné suroviny a prírodné zdroje

Ťažba rudných a nerudných surovín

Ťažba rudných surovín v obci nie je zastúpená.

Minerálne pramene

Na území obce Hrušov sa nenachádzajú zdroje minerálnych vôd.

2.11.4 Poľnohospodárstvo a pôda

Spolu (ha)	Poľnohospodárska pôda (ha)						Lesná pôda v ha	Vodné plochy v ha	Zastavaná plocha v ha	Ostatná plocha v ha
	poľnohos podárska spolu	orná pôda	TTP	záhrady	vinice	Ovocné sady				
2330,67	1235,6	243	960,2	19,75	10,22	2,41	984,72	7,33	84,31	18,68

Zdroj: obec

Poľnohospodárska prvovýroba

Celková výmera poľnohospodárskeho pôdneho fondu v obci tvorí 1235,64 ha, čo predstavuje 53 % z celkovej výmery obce. Celková výmera obce je 2330,67 ha vrátane poľnohospodárskej pôdy, lesných pozemkov, vodných plôch a zastavaných plôch.

Obyvatelia obce sa od najstarších čias, na ktoré existujú písomné pramene, živili poľnohospodárstvom. Už dokument z roku 1759 spomína klčovanie lesa za účelom získania pôdy a pasienkov. Okrem pestovania bežných plodín sa obyvatelia Hrušova zaoberali chovom dobytka, oviec a vinohradníctvom. V roku 1947 založili v obci ovocinársku spoločnosť, ktorá mala 28 členov, spolu so školou robili prednášky zamerané na praktické pestovanie ovocných stromov. V obci bol zaužívaný aj zber lesných plodín (šípky, sušené hriby, trnky, žalude), liečivých bylín, makovic. V roku 1946 sa 9 roľníkov zaoberalo včelárstvom, mali 97 úľov.

2.11.5 Lesné hospodárstvo

Základným právnym predpisom upravujúcim starostlivosť o lesy je zákon č. 326/2005 o lesoch v znení neskorších predpisov. Podľa tohto zákona sú lesy jedným z najväčších bohatstiev našej vlasti, sú jednou zo základných zložiek životného prostredia a poskytujú trvalý zdroj dreva pre priemyselné odvetvia. Lesy ovplyvňujú a zlepšujú podnebie, vodné a pôdne pomery, vytvárajú prirodzené prostredie pre mnohé druhy rastlín a živočíchov, aj ich spoločenstiev, uchovávajú prírodné krásy a sú aj zdrojom zdravia a osvieženia obyvateľstva.

V záujmovom území lesy pokrývajú viac ako štvrtinu jeho rozlohy (41,2 %).

Celková výmera ZÚJ (ha)	Výmera lesov (ha)	Lesnatosť (%)
2330,67	984,72	42,25

Zdroj: ŠÚ SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Lesné pozemky obhospodaruje štátny sektor – Lesy Slovenskej republiky, štátny podnik Banská Bystrica, odštepny závod Levice.

Podľa vegetačných lesných stupňov môžeme zaradiť dané katastrálne územie do 1.lesného vegetačného stupňa (dubový) a 2. lesného vegetačného stupňa (dubovo-bukový).

Podľa kategorizácie lesov môžeme lesy v riešenom území zadeliť nasledovne:

- lesy hospodárske
- lesy ochranné

Drevinová skladba porastov je diferencovaná vzhľadom na nadmorskú výšku, expozíciu a ďalšie prírodné podmienky. Územie patrí do panónskej flóry, do obvodu pramatranskej xerothermnej flóry a do okresu Ipeľsko – rimavská bráda. Väčšinu územia pokrývajú spoločenstvá dubovo – hrabových a cerových lesov, po chrbtoch pohorí prechádzajú do vegetačného stupňa bučín. V malej miere nájdeme aj ihličnany v zastúpení borovíc, smrekov a smrekovcov, tie však boli umelo vnesené do porastov pri zalesňovaní.

Väčšinu lesov zaberajú listnaté dreviny: dub letný, dub cerový, hrab obyčajný, nájdeme tu aj introdukovanú drevinu borovicu čiernu, ďalej agát biely. V podraze majú priaznivé podmienky javor mliečny, javor poľný, lipa veľkolistá, brest väzový. Vo vyšších polohách nájdeme buk lesný. Z krovitých drevín tu nájdeme teplomilnú trnku obyčajnú, vtáčí zob, ružu šípovú, liesku obyčajnú a ďalšie.

Lesné byliny majú v tejto lokalite nitrofilný charakter, na ktoré poukazujú nasledovné druhy: lipkavec obyčajný, prhlava dvojdomá, blyskáč cibulkatý, cesnačka lekárska, pakost smradľavý. Z ďalších lesných bylín tu môžeme vidieť plúcnik lekársky, kuklík mestský, kostihoj hľuznatý, zbehovec plazivý. Z tráv sú v danej lokalite zastúpené lipnica hájna, mednička jednokvetá, mrvica lesná.

Poľovníctvo

Takmer celé územie veľkokrtíšskeho okresu má vynikajúce podmienky pre život poľovnej zveri. Je to dané množstvom lesných porastov, poľnohospodárskeho charakteru krajiny s možnosťou obživy, ako aj striedaním oboch druhov pôdneho fondu a množstvom remízok pre úkryt a odpočinok zveri. Podľa vyhlášky MP SR č. 91/1997 Z.z. o poľovných oblastiach a o akostných triedach poľovných revírov je poľovný revír v obci srnčí a má rozlohu 2200 ha.

Súvislejšie lesné komplexy striedajúce sa s trávnyimi porastmi a ornou pôdou, dostatok vody a úkrytov vytvárajú optimálne podmienky pre výskyt poľovnej zveri v katastri obce Hrušov. Nájdeme tu srnčiu a diviačiu zver. Opatrný prieskumník lesov tejto poľovnej lokality tu zbadá jeleňa európskeho, daniela škvrnitého, ale aj muflóna lesného. Svoje nezastupiteľné miesto v okolitej prírode majú aj predátori, zo srstnatých tu žijú predovšetkým líška hrdzavá, jazvec lesný, kuna lesná a kuna skalná. Z tých vzácnejších je to najmä mačka divá. Najpočetnejšou poľovnou srstnatou zverou je srnec a diviak. Z pernatej zveri sa vyskytuje bažant jarabý, sojka obyčajná a rôzne druhy spevavcov.

Katastrálne územie obce Hrušov patrí pod poľovnícky spolok Hrušov, miestnemu spolku je predsedom Jozef Mihálik.

2.12 Rekreačia a cestovný ruch

Obec Hrušov má reálny potenciál predovšetkým pre rozvoj vidieckej turistiky vrátane agrotistiky (ktorá je forma vidieckej turistiky poskytovaná podnikateľmi v poľnohospodárskej výrobe a slúži im ako dodatočný alebo ďalší finančný zdroj k udržaniu alebo rozšíreniu hlavného podnikateľského programu). Tieto aktivity sú bezprostredne späté s prírodou, krajinou a vidieckym prostredím, prispievajú k celkovému rozvoju obce najmä tým, že umožňujú zhodnotiť danosti vidieckeho prostredia (lazičné osídlenie, vinohradníctvo, vínné pivničky), a to i pri pomerne nízkej finančnej náročnosti, vytvoria nové pracovné príležitosti a napomáhajú obnove a rozvoju obce.

Cez vidiecky turizmus sa do procesu turizmu a rekreácie zapája vidiecke osídlenie, a to:

- zabezpečením vybavenosti a služieb pre CR priamo v obciach,
- zabezpečením rekreačného pobytu v obciach a osadách, pričom tieto môžu získať aj funkciu rekreačného útvaru,
- poznávaním vidieckeho spôsobu života až aktívnou prácou v rámci tzv. agrotistiky.

Východiskom pre obec Hrušov, čo sa cestovného ruchu týka je zachovanie tradície, zvyklostí a spôsobu života hrušovčanov. Medzinárodné podujatie Hontianska paráda ponúka ľuďom nahliadnutie do života tejto nezvyčajnej dediny. Ak má niekto chuť, môže navštíviť obec aj v inom období, nielen počas trvania parády v auguste. Obec poskytuje počas celého roka konkrétne produkty cestovného ruchu, ktoré môžu návštevníci využívať. Medzi ne patrí ubytovanie na súkromí so sprievodnými zážitkovými aktivitami priamo v ubytovacom zariadení na vidieku a v obci.

Zviditeľniť vidiek pomáha aj produkt „Regionálna značka HONT“, ktorej držitelia prostredníctvom certifikovaných výrobkov a služieb propagujú priamo vidiek, z ktorého pochádzajú výrobky a kde sa priamo poskytujú služby.

Chránené zemepisné označenie – CHZO – Hrušovský lepník

Európska komisia schválila 25. júla 2022 nové chránené zemepisné označenie (CHZO) zo Slovenska. K Skalickému trdelníku, Slovenskej bryndzi či Zázrivskému korbáčiku pribudol od pondelka aj Hrušovský lepník.

Zemepisné označenie znamená, že tento produkt sa nikde na svete, okrem vymedzenej oblasti na Slovensku, nemôžu vyrábať. Inak povedané, jeho pôvod sa viaže ku konkrétnemu miestu alebo oblasti. Aby mohol produkt takéto označenie získať, musí spĺňať prísne kritériá kvality, ktoré sa nemôžu meniť v čase, a teda je pre spotrebiteľov zárukou tradičnej, nemennej chuti.

Zemepisná oblasť sa rozprestiera na juhu stredného Slovenska. Obec Hrušov sa nachádza v Banskobystrickom kraji na južnej okrajovej zvýšenej časti Krupinskej planiny v trojuholníku miest Veľký Krtíš, Krupina a Šahy, na území niekdajšej Hontianskej stolice.

Hrušovský lepník je okrúhly alebo napoly preložený koláč s priemerom 20 až 35 cm z kysnutého chlebovo-zemiakového cesta. Vyrába sa v slanej a sladkej verzii, pričom slaný lepník je na povrchu potretý cesnakom s maslom alebo masťou a v sladkej verzii je naplnený lekvárom. Rovnako sa vyrába aj ako plnený na povrchu alebo vnútri.

Vybavenosť obce z hľadiska cestovného ruchu

Stravovacie zariadenie/ počet stoličiek	Ubytovacie zariadenie/ počet postelí	Pohostinstvo
2x/40/30	2x/8/18	1x

Zdroj: vlastný prieskum

V obci si môžeme vychutnať miestne špeciality v stravovacom zariadení Hruška bar, ktoré má kapacitu 40 stoličiek, konajú sa tu rôzne oslavy a iné spoločenské podujatia. V turistickej ubytovni, ktorá sa nachádza v obci je možnosť ubytovania pre 8 ľudí, v troch izbách. Ďalším novým ubytovacím zariadením je napr. „Ubytovanie u bylinkárky“, je to ubytovanie na súkromí s možnosťou relaxu s celkovým počtom postelí 28, Vidiecke apartmány v chalúpke na hrušovských lazoch s celkovým počtom 21 postelí a ďalšie.

2.13 Ľudský potenciál

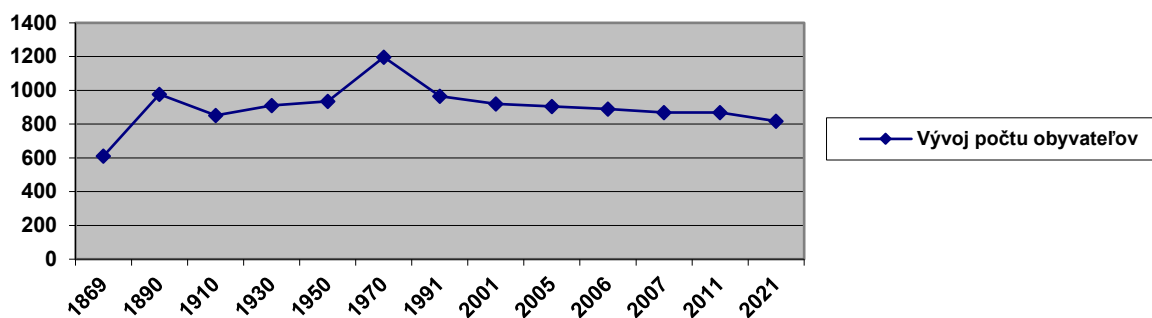
2.13.1 Obyvateľstvo

Vývoj počtu obyvateľov

1869	1890	1910	1930	1950	1970	1991	2001	2005	2006	2007	2011	2021
611	977	851	910	935	1197	965	920	905	890	868	869	824

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica

Graf – vývoj počtu obyvateľov

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica

Celkový počet obyvateľov v obci za sledované časové obdobie narastal až do roku 1970. Zatiaľ, čo v roku 1869 mala obec len 611 obyvateľov, v roku 1890 už mala 977 obyvateľov. Tento stav sa viac menej udržiaval na rovnakej hladine až do roku 1970, kedy obec dosiahla svoje doterajšie maximum, čo sa týka počtu obyvateľov a to počtom 1197 osôb. Od roku 1970 sa stále znižovala hranica, v roku 1991 mala obec 965 obyvateľov, niekoľko rokov za tým sa uchovala približne táto hodnota, žiadne výrazné kolísanie nebolo, len mierne klesanie. V roku 2006 mala obec Hrušov znova už len 890 obyvateľov a v roku 2007 dokonca len 868 osôb, v roku 2011 sa udržal stav obyvateľov, nebol zaznamenaný výrazný pokles počtu osôb – 869, čo je pozitívnym znamením. Štatisticky je zaznamenaný trend celkového znižovania počtu obyvateľov, ktorý pokračuje aj v roku 2021 a bol zaznamenaný pri sčítaní obyvateľov – 824 osôb. K 31.12.2023 žilo v obci Hrušov 818 obyvateľov.

Trendy v demografii

Rok	Prírodný prírastok		Migrácia obyvateľstva		Celkový Prírastok/úbytok
	narodení	zomrelí	prist'ahovaní	vyst'ahovaní	
2023	4	8	12	15	-4

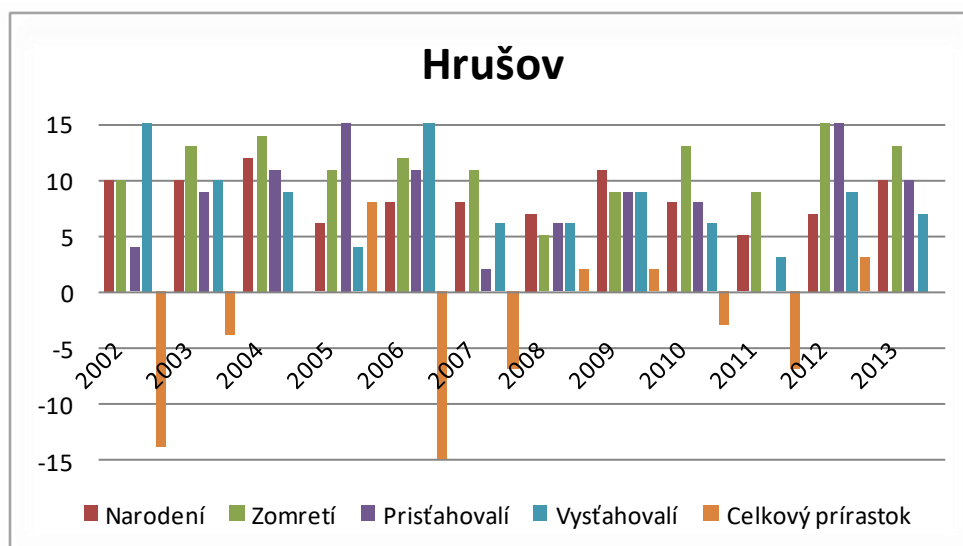
Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica, rok 2023

V obci dochádza dlhodobejšie k prírodnému úbytku obyvateľstva spôsobeného vyššou mierou úmrtnosti v porovnaní s pôrodnosťou. Stav dokumentuje tabuľka od roku 2011 po rok 2013 a graf za roky 2002 až 2013.

Tabuľka a graf – prírodný prírastok a migrácia obyvateľstva

Rok	Narodení	Zomretí	Prist'ahovalí	Vyst'ahovalí	Celkový prírastok
2011	5	9	0	3	-7
2012	7	16	21	9	3
2013	10	13	10	7	0

Zdroj: ŠÚ SR, Stav a pohyb obyvateľstva BBSK roky 2011-2013

Veková štruktúra obyvateľov k poslednému sčítaniu v roku 2021

	Predproduktívny vek	Produktívny vek	Poproduktívny vek	Spolu
Sledované územie	15,16	67,23	17,59	100
Okres Veľký Krtíš	13,62	68,81	17,57	100
Banskobystrický kraj	14,95	67,10	17,94	100
Slovenská republika	15,92	67,03	17,05	100

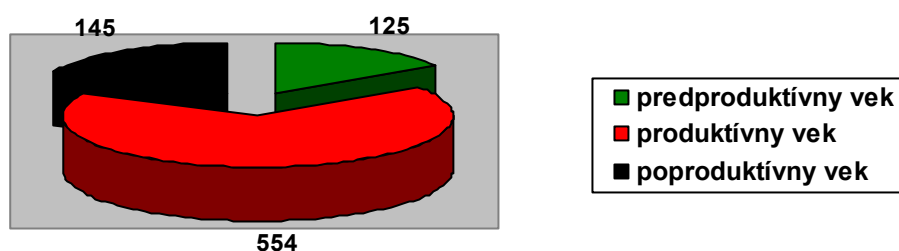
Zdroj: SOBD 2021

Obec	predproduktívny vek	produktívny vek	poproduktívny vek
Hrušov	125	554	145

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica, 2021

V obci dochádza k miernemu úbytku obyvateľstva v predproduktívnom veku, čo súvisí s celkovým počtom obyvateľstva, ktorý sa znižuje. Pomer obyvateľov žijúcich v obci Hrušov v predproduktívnom a poproduktívnom veku je však viac menej vyrovnaný, najväčšiu skupinu tvoria obyvatelia v produktívnom veku.

Graf – veková štruktúra obyvateľov

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica

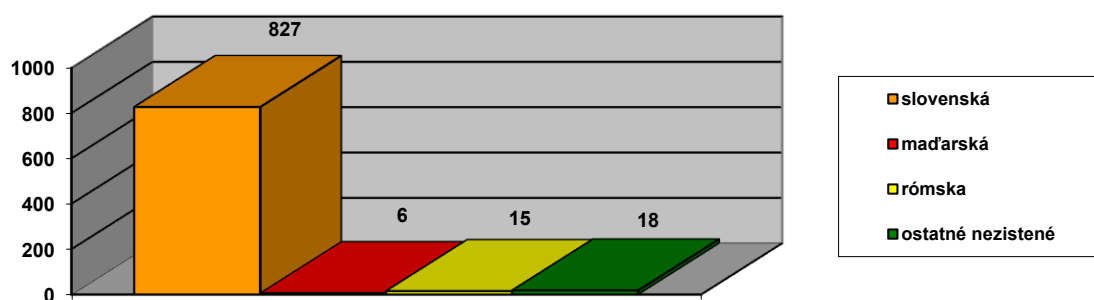
Národnostné zloženie obyvateľov

Slovenská	Rómska	Maďarská	Ostatné nezistené	Česká	Poľská	Spolu
827	15	6	18	2	1	869

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

Väčšina obyvateľov obce je slovenskej národnosti 95,16 %. Z ostatných národností v obci dominuje národnosť rómska. Percentuálne predstavuje len 1,7 %. Rómovia sa však k svojej národnosti nepriznali. Obec vlastným prieskumom zistila, že v obci žije viac ako 17 % Rómov.

Graf – národnostné zloženie obyvateľov

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica, SOBD 2011

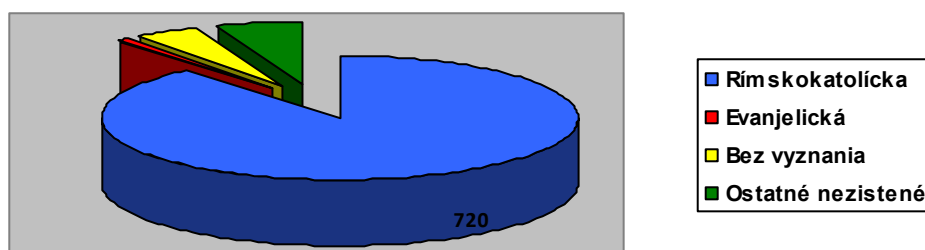
Náboženské vyznanie obyvateľov

Rímskokatolícka cirkev	Evanjelická Cirkev a.v	Bez vyznania	Nezistené	Spolu
720	8	41	55	824

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica, SOBD 2021

V obci v plnej miere prevláda obyvateľstvo rímskokatolíckeho vyznania, celkom 720 obyvateľov, čo predstavuje 87,37% obyvateľstva Hrušova. Bez vyznania a nezistené predstavujú len minimálne hodnoty, 8 obyvateľov tu žije evanjelického vyznania.

Graf – náboženské vyznanie obyvateľov

Zdroj: SU SR – KS B. Bystrica, SOBD 2021

2.13.2 Kluby, združenia a spolky

Kultúrno-spoločenský život je v obci zabezpečovaný nielen prostredníctvom obecného úradu, ale tiež v rámci záujmových združení občanov. V obci Hrušov aktívne pracujú nasledovné združenia a spolky:

- ZO Slovenského zväzu zdravotne postihnutých (humanitná org.)
- Dobrovoľný hasičský zbor
- ZO Slovenského zväzu včelárov - Hrušov
- TJ „Partizán“ Hrušov
- OSOH OZ (MVNO)
- Miestny spolok Slovenského červeného kríža
- Detská folklórna skupina Ragačinka
- Miestny odbor Matice slovenskej
- Poľovnícke združenie
- Folklórna skupina Hrušov
- Jednota dôchodcov
- Ženská spevácka skupina
- Ľudová hudba Hruška

Združené spoločenské aktivity

Kultúrno-spoločenské aktivity uskutočňované v obci pre obyvateľov i pre návštevníkov udáva nasledujúci prehľad:

- Január – Novoročný stolnotenisový turnaj
- Február/ marec – folklórny ples
- Marec-apríl – Vynášanie kysel'a
- Apríl – veľkonočný program a zábava
- Máj – hasičské popoludnie
- Máj – Turistický pochod vďaka
- Máj + september – Cirkevná púť na kalváriu
- Jún – Jánsky volejbalový turnaj, Jánske ohne
- Júl – Futbalový turnaj
- August – Hontianska paráda – folklórny festival
- September – Chuť domáceho chleba
- Október – Program starším
- November/december – Autobus dobrej vôle – do detských domovov
- December – Vianočný program

Hontianska paráda - Obec Hrušov je držiteľom ochrannej známky na celé podujatie Hontianska paráda, číslo zápisu 261347, dátum zápisu 31.1.2024

Hontianska paráda je vrcholným podujatím a prezentáciou obce Hrušov, ale zároveň i vrcholným prezentačným podujatím ľudovej tradičnej kultúry Hontu. Dáva návštevníkom z regiónu, celého Slovenska ale dokonca mnohým návštevníkom aj zo zahraničia do povedomia bohaté kultúrne tradície tamojšieho ľudu a to nielen tým, že predstavuje ľudovú kultúru javiskovou formou, ale predovšetkým tým, že návštevníkom priblíži, z čoho kultúrne dedičstvo pramení a k tomu je aj prispôsobených 5 programových úrovní festivalu:

- priblíženie tradičného spôsobu života v Honte – ukážky postupu ručnej žatvy, ukážky využitia slamy, pálenia dreveného uhlia v mĺľach, opracovanie dreva, pečenie chleba v kamenných peciach, všetko sa predvádza v autentickom prostredí hrušovských lazov. Každý návštevník si môže vyskúšať prácu s kosou, cepmi, s drevom, slamou, s uhlím, ale i ochutnať čerstvo upečený domáci chlieb z kamennej pece.

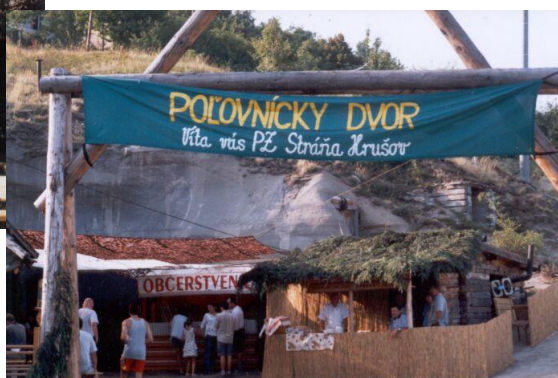

Zdroj: obec

- ľudoví remeselníci - vo viacerých priestoroch podujatia predvádzajú svoju zručnosť ľudoví remeselníci z celého Slovenska, prednosť majú remeselníci pracujúci s prírodnými materiálmi.
- Hontianske dvory - magnetom podujatia sú Hontianske dvory ako priestory občerstvenia návštevníkov s hudbou, remeselníkmi, vhodnou folklórnou dekoráciou prostredia.

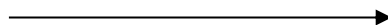
Hontianske dvory

Zdroj: obec

- Dokumentačná časť „Parády“ - tvoria ju výstavy známych folkloristov, fotografov, maliarov. Miestnou raritou je výstava „stabilákov“ – historických motorov, využívaných ako energetické prostriedky pre pohon mláťačiek, sečkární a podobne, miestny vystavovateľ vlastní najväčšiu zbierku týchto motorov na Slovensku (takmer 100 druhov rôznych značiek a výkonov).
- Kultúrne programy - napokon scéna amfiteátra pripomína stredoveký hrad alebo pevnosť, symbolicky vyjadruje bránu, ktorá spája kultúru, tú súčasnú s tradičnou. Je miestom, kde sa odohrávajú podujatia a predstavenia.

Miestny amfiteáter

Zdroj: obec

Športové kluby v obci

- Futbalový klub, TJ „Partizán“ Hrušov
- Turistický klub

Športové podujatia v obci

Športová aktivita	Mesiac konania
Novoročný stolnotenisový turnaj	Január
Jánsky volejbalový turnaj	Jún
Futbalový turnaj	Júl
Šport show na škole	Október

Zdroj: Obec

V obci je založený futbalový klub, ktorý už roky zabezpečuje fanúšikom futbalu zábavu na nedeľných zápasoch. Obec má veľmi dobré podmienky na rozvoj športových aktivít mládeže aj všetkých ostatných záujemcov. Pri areáli školy sa nachádza hneď niekoľko miest na zdokonaľovanie športových zdatností detí i dospelých. Nachádzajú sa tu 200 metrov dlhý lyžiarsky vlek, telocvičňa, futbalové ihrisko, detské ihrisko, multifunkčné ihrisko, tenisový kurt a basketbalové ihrisko asfaltové. V blízkosti školy nájdeme aj provizórne klzisko, ktoré využívajú v zime. Z obce vedie aj turistická trasa v smere Hrušov – Čabrad a veľmi obľúbenou možnosťou trávenia voľného času je aj náučný chodník obce Hrušov s 30 popisnými značkami.

2.14 Trh práce

Vysoká nezamestnanosť v okrese Veľký Krtíš pretrváva dlhšie obdobie a je spôsobená špecifickými faktormi a dopadmi hospodárskej a sociálnej politiky, inštitucionálnych nastavení a vývoja na globálnych a lokálnych trhoch. **Aj v čase najvyššieho ekonomického rastu SR bola miera nezamestnanosti v okrese Veľký Krtíš stále nad úrovňou 17 %. Od roku 2012, kedy miera evidovanej nezamestnanosti dosiahla svoje maximum 25,9 %, nezamestnanosť v okrese postupne klesá.** Klesajúca tendencia v nezamestnanosti pretrváva aj v roku 2021. **K 31. júlu 2021 bolo v evidencii uchádzačov o zamestnanie 1 713 osôb.** Miera evidovanej nezamestnanosti klesla na 8,45 %, čo je v porovnaní s Banskobystrickým krajom menej o 0,03 percentuálneho bodu a v porovnaní so Slovenskom až o 2,55 percentuálneho bodu. **Pokles miery nezamestnanosti nastal hlavne vznikom pracovných miest s finančnou podporou, ktoré však nemajú dlhodobý charakter, prevažne sú udržateľné len v období platnosti dohody o poskytnutí príspevku.**

Tabuľka - Štruktúra UoZ podľa vzdelania v okrese Veľký Krtíš k 31. 7. 2021 (v %)

Názov ukazovateľa	Okres Veľký Krtíš	Banskobystrický samosprávny kraj	Slovensko
Neukončené základné vzdelanie	8,8	7,5	5,2
Základné vzdelanie	23,6	29,4	24,5
Nižšie stredné odborné vzdelanie	0,3	0,4	0,6
Stredné odborné vzdelanie	37,3	29,0	28,7
Úplné stredné odborné vzdelanie	20,2	21,4	23,6
Úplné stredné všeobecné vzdelanie	3,5	3,2	3,9
Vyššie odborné vzdelanie	0,2	0,7	0,5
Vysokoškolské vzdelanie 1.stupňa	1,3	1,5	2,3
Vysokoškolské vzdelanie 2.stupňa	4,4	6,6	10,4
Vysokoškolské vzdelanie 3.stupňa	0,1	0,2	0,3
N/A – neurčené	0,3	0,1	0,1

Zdroj: ÚPSVaR, Mesačná štatistika o počte a štruktúre UoZ, júl 2021

Z UoZ k 31. 7. 2021 má viac ako 30 % neukončené základné vzdelanie alebo ukončené len základné vzdelanie, takmer 40 %-tnú skupinu predstavujú UoZ so stredným odborným vzdelaním s výučným listom bez dostatočnej praxe. Obidve skupiny UoZ predstavujú spolu až 70 % (cca 2 700 UoZ) z celkového počtu UoZ, z čoho je cca jedna tretina občanov z marginalizovaných rómskych komunít.

Podľa zoznamu profesií vykonávaných bezprostredne pred evidenciou je v evidencii UoZ najviac ľudí, ktorí pred evidenciou nikde nepracovali (až 62,5 % UoZ), potom nasleduje skupina pomocných a nekvalifikovaných pracovníkov, operátorov a montérov strojov a zariadení, kvalifikovaných pracovníkov a remeselníkov a pracovníkov v službách a obchode.

V okrese je 58 % dlhodobozamestnaných a až 44 % UoZ je v evidencii dlhšie ako 24 mesiacov. Táto skupina je ťažko zamestnateľná, pretože má nižšiu motiváciu hľadať si prácu, dlhodobou nezamestnanosťou stratila pracovné návyky a zručnosti, Takíto UoZ vykonávajú väčšinou len aktivačné práce v rámci poberania hmotnej núdze.

Tabuľka - Štruktúra UoZ podľa dĺžky evidencie, stav k 31. 7. 2021 (v %)

Názov ukazovateľa	Okres Veľký Krtíš	Banskobystrický kraj	Slovensko
do 7 mesiacov	27,3	27,4	33,9
7 mesiacov až 12 mesiacov	14,8	14,7	15,4
12 mesiacov až 24 mesiacov	13,7	13,8	14,4
nad 24 mesiacov	44,2	44,1	36,3

Zdroj: ÚPSVaR, Mesačná štatistika o počte a štruktúre UoZ, júl 2021

V obci miera evidovanej nezamestnanosti je 10,22 % (31.12.2 Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny opäť zverejňuje štatistiky obcí SR na svojej web stránke.

Tabuľka - Miera nezamestnanosti v obci k 31.08.2024

OBEC	Celkom	EAO	% miera
------	--------	-----	---------

Hrušov	27	541	5,36
--------	----	-----	------

Zdroj: ÚPSVaR, Mesačná štatistika o počte a štruktúre UoZ, august 2024

Z hľadiska odvetvovej štruktúry je najviac zamestnávateľov so zameraním na obchodnú a reštauračnú činnosť a obchodné služby, za nimi nasledujú priemyselné a poľnohospodárske subjekty. V súčasnosti v priemyselnej výrobe a v oblasti služieb a cestovného ruchu podniká 553 subjektov, ktorí zamestnávajú takmer 3 300 osôb. V agrosektore pôsobí 63 subjektov, ktoré zamestnávajú 860 zamestnancov. Samosprávy a nimi zriadené školské zariadenia a podniky zamestnávajú na pracovný pomer 1 760 osôb a 435 osôb na základe iných dohôd.

Najväčším zamestnávateľom okresu je TECHNOGYM EE. s.r.o. s počtom zamestnancov 420, pričom z tohto počtu časť pracovnej sily je zamestnaná prostredníctvom personálnych agentúr. Všeobecná nemocnica s poliklinikou, n.o., zamestnáva 307 zamestnancov, ďalej nasledujú spoločnosti EQUUS a.s., SISME SLOVAKIA, s.r.o., Forscher Slovakia s. r. o., PAZZ, s.r.o. Ekobauernhof a. s. Viac ako 81 % podnikateľských subjektov v okrese má menej ako 10 zamestnancov.

Hospodársko–sídlna aglomerácia Malý Krtíš – Veľký Krtíš – Modrý Kameň je jediné väčšie priemyselné centrum v okrese, ktoré zamestnáva väčší počet zamestnancov. **V priemyselnom parku Malý Krtíš v súčasnosti pôsobia dve talianske firmy** so zameraním na výrobu elektromotorov a výrobu fitness strojov.

Stavebný priemysel v okrese predstavuje podiel 8,5 % z celkového hospodárstva a je zastúpený niekoľkými väčšími firmami a desiatkami malých firiem a živnostníkov. J – STAV spol. s.r.o. Medzi najvýznamnejšie spoločnosti v oblasti stavebníctva ďalej patria napr. Spoločnosť Š- TEAM s.r.o. zabezpečuje vodoinštalčné, kúrenárske, zámočnícke, búracie, stolárske a maliarske práce. TERMOTEX, s.r.o poskytuje služby hlavne v oblasti zatepľovania budov, tepelnej, protiotrasovej a hlukovej izolácie budov, podnikateľský subjekt Elmour - Milan Násali zabezpečuje stavebné práce a výrobu betónu.

2.15 Financovanie obce

Podľa zákona č. 369/1990 Z.z. o obecnom zriadení, v znení neskorších predpisov, obec financuje svoje potreby predovšetkým z vlastných príjmov, dotácií zo štátneho rozpočtu a z ďalších zdrojov. Vlastné príjmy v rozsahu podľa osobitných predpisov sú a) príjmy z majetku obce a z majetku prenechaného obci do užívania (nájom), b) výnosy z miestnych daní a z miestnych poplatkov, c) podiely na daniach v správe štátu, d) výnosy z pokút uložených za priestupky, e) iné príjmy.

Obec môže na plnenie svojich úloh použiť návratné zdroje financovania a prostriedky mimorozpočtových peňažných fondov. Na plnenie rozvojového programu obce alebo na plnenie inej úlohy, na ktorej má štát záujem, možno obci poskytnúť štátnu dotáciu. Použitie štátnej dotácie je preskúmateľné štátnym orgánom podľa osobitných predpisov.

Obci, ktorej vlastné príjmy nepostačujú na plnenie úloh samosprávy, možno poskytnúť štátnu dotáciu podľa normatívu určeného vládou. Obec môže svoje úlohy financovať aj z prostriedkov združených s inými obcami, so samosprávnymi krajmi a s inými právnickými osobami alebo fyzickými osobami.

Obec si môže na plnenie svojich úloh zriadiť mimorozpočtové peňažné fondy. Na plnenie úloh spoločných pre viac obcí alebo z iného dôvodu môžu obce zriadiť spoločný fond; správu fondu vykonáva rada fondu ustanovená obcami, ktoré fond zriadili, a to podľa dohodnutých pravidiel.

2.16 Kultúrno-spoločenský život obce

Ľudový odev, ľudové remeslá, ľudové tradície a zvyky

Kultúrno-spoločenský život hrušovčanov bol neodmysliteľne spätý s ľudovotradičnými zvyklosťami. Celý rok sa s pravidelnosťou dodržiavali zvyky a obyčaje zamerané na hospodársku alebo spoločenskú stránku života, prihliadnuc na súvislosť s cirkevným poriadkom, s rôznymi menami, ale i s príslušným časovým obdobím a jeho zvláštnosťami. Niektoré sa zachovali od čias pohanského osídlenia.

Nový rok začínal vždy vinšovaním po rodinách, vinšovať však chodila len mužská časť obyvateľstva, lebo žena na Nový rok do cudzieho domu neznamenalala nič dobrého. Na Tri krále chodil kňaz v sprievode miništrantov a rectora po domoch koledovať a posviacať príbytky. Na Hromnice sa ťahali štrúdle, aby boli dlhé konope. Najbujarejšími sviatkami v roku boli Fašiangy. V nedeľu bola zábava a ľudové hry, v pondelok prestrojení mládenci chodili „fašiangovať“ po dedine, aby si nazbierali materiál na fašiangovú večeru, v každej rodine, kde vykrútili dievky, dostali slaninu, klobásu, vajíčka a iné suroviny. Veselili sa až do utorkového večerného zvonenia, ktoré nariadilo, že až do Veľkej noci je koniec tancov a veselien. Na kvetnú nedeľu dievky pripravili figurínu ženy-kyselá, ktorú spevom preniesli dedinou, aby ju potom hodili do jarku za dedinou a tým vyniesli z dediny všetky choroby, dochnutie zvierat a ostatné neduhy trápiace ľudí.

Po pôstnom období nasledovala Veľká noc, kedy v nedeľu po omši dievčence naprostred dediny spustili svoje „Hoja d'und'a“, tým dali znať, že je tu opäť čas radosti, veselosti. Bol to tanec dievčat a mladých žien s rôznymi vyvolávaniami a tanečnými prvkami, z ktorých vyžarovala radosť z prichádzajúcej jari. Veľkonočný pondelok dopoludnia sa niesol v znamení oblievačiek. Poobede dievky roznášali mládencom za odmenu vajíčka, kde opäť nechýbali spev a voda. Vodu tentokrát už dievky vracali mládencom.

Máj patril láske a stavaniu májov. Prvého mája alebo na Turíce sa dávalo znať, že sa svadba blíži a to podľa toho, kde sa týčil pekný jedľový alebo smrekový májik. 23.júna v predvečer sviatku sv. Jána sa mládež schádzala na kopci Katkin vršok, kde mládenci preskakovali oheň. Letné mesiace sa niesli v znamení prác na poli, napriek ťažkej práci hrušovských roľníkov však nechýbali cirkevné sviatky a nedele, kedy sa pobrali pred večerom spievajúc na lazy.

Jeseň bola časom svadieb, ktoré boli osobitou kapitolou kultúrnych podôb, mali svoj určitý štýl a neopakovateľný ráz. Na Luciu chodili mládenci „s oceľou“, aby v každom v každom dome popriali cengajúc kúskami ocele „Cencele, cencele, doniesou som vám ocele, žeby sa vám hrnce, misky netrepali a kolesá nelámali a žeby ste boli zdraví, ako táto moja oceľ“. Na sv. Barboru sa nemohlo priasť ani priať. Pomaly sa blížil čas Vianoc, na Štedrý večer sa po večeri ľudia z lazov pobrali do dediny na polnočnú omšu. Po dedine sa ozýval spev, cigánky popod okná spievali clivé koledy, aby si aspoň málo vyslúžili na svoj chudobný stôl. Najviac očakávaný pre mládenčov bol deň sv. Štefana, kedy bol okrem zábavy aj mládenecký krst. Na ňom sa do mládeneckého stavu prijímali chlapci, ktorí dovŕšili 15. rok, ale sa i vyrovnávali účty a trestali mládenecké priestupky z uplynulého roka. Miesto konania krstu bolo tajné a okrem mládenčov nemal naň prístup nikto. Inak to bolo s „hrami“, ktoré sa poriadali po domoch a dlhé vianočné večery si mládež na nich krátila hrami, spevom, kartovaním a rôznymi špásmi. Na deň

mláďatiek (28.12.) si mládenci uplietli Brezovce (korbáče upletené z brezových konárov) a nimi vyšibali všetky dievčence, ktoré im na ne uviazali peknú stužku a do vrečka pridali niekoľko orechov a lieskovcov. A už sa blížil deň, kedy sa na dedine ozývalo: „Starý rok zatvárajme, nový rok otvárajme, radujme sa veselme sa, v tomto novom roku“ a všetko začínalo odznova.

2.17 Ex-post hodnotenie predchádzajúceho PHSR

Opatrenia	Rok realizácie	Rozpočet skutočný v EUR	Zdroj financovania EU/dotácia/vlastné
Vypracovanie PD	2016-2024	40 000,00	vlastné zdroje + EU
Oprava miestnych komunikácií	2019	155 300,00	EU/vlastné
Rekonštrukcia objektov ľudového staviteľstva	2019	35 868,50	EU/vlastné
Úprava verejných priestranstiev	2015-2024	40 000,00	Vlastné zdroje
Výstavba bytov – predĺženie vodovodu, rozšírenie NN vedenia	2004	48 000,00	Vlastné + súkromné
Zateplenie KASZ č 526	2021	450 000,00	EU/vlastné
Vodozadržné opatrenia	2022	220 000,00	EU/vlastné
Cyklotrasa Jablonec, Močar	2023	10 000,00	Vlastné
Obnova rozhľadne	2016, 2020	15 000,00	Dotácia/Vlastné zdroje
Amfiteáter	2016-2024	70 000,00	EU/vlastné
Komunálna technika	2016-2024	50 000,00	EU/vlastné
Prevádzka pre ekologické zhodnotenie bio odpadov	2020	105 956,00	EU/vlastné
Vydanie 4 publikácií o TLK, propagačné materiály o obci	2016-2024	45 000,00	Dotácia/EU/vlastné
Festival Hontianska paráda	2015-2024	900 000,00	Dotácia/EU/vlastné
Obnova 4 studní	2023	6 003,00	Dotácia/vlastné
Obnova laznických prístupových komunikácií	2015-2024	80 000,00	Dotácia/vlastné
Nová hasičská zbrojnica	2017	21 700,00	Dotácia/vlastné
Historické hasičské prilby	2015-2024	3 800,00	vlastné
Podpora folklórnej skupiny	2015-2024	25 000,00	Dotácia/vlastné
Wifi pre teba	2018	22 000,00	EU/vlastné
Rekonštrukcia objektu pódia pri vežičke		5 000,00	vlastné
Laznícke komunikácie	2020-2024	1 199 000,00	EU
Munipolis	2023	3 000,00	vlastné

Obec dokázala počas predchádzajúceho programovacieho obdobia rokov 2015 – 2024 získať finančné prostriedky z EÚ zdrojov a z dotačných zdrojov ŠR. Celková hodnota investície, ktorá prišla do obce vrátane vlastných investovaných zdrojov bola vo výške **3 550 627 EUR**. Je predpoklad, že takúto istú čiastku dokáže obec prefinancovať a zrealizovať aj v budúcom programovacom období. Celková výška investícií je závislá hlavne od možností spolufinancovania obce a od úspešnosti podaných projektov. Obec Hrušov bola v predchádzajúcom programovacom období veľmi úspešná v čerpaní finančných prostriedkov.

3. Strategická, návrhová časť

Globálny cieľ je rámcovou predstavou o tom, ako by mala obec v budúcnosti vyzeráť, aké miesto chce Hrušov zaujať v rámci regiónu. Globálny cieľ má vyjadrovať nie len želanú, ale zároveň aj možnú predstavu o budúcnosti obce a jednotlivé ciele Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce majú smerovať k jej naplneniu.

Stratégia obce Hrušov je prezentovaná strategickým rozvojovým cieľom, ktorý obsahuje 3 špecifické ciele rozdelené na opatrenia a aktivity. Opatrenia popisujú stav, ktorý sa realizáciou Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce má dosiahnuť. Aktivity definujú konkrétne oblasti rozvoja, na ktoré sa bude obec v budúcnosti zameriavať (konkrétne projekty).

Tézy pre víziu obce Hrušov

1. Napriek geografickej polohe obce a jej dopravnej odlúčenosti od väčších miest je doprava do obce rýchla a dostupná prostredníctvom služieb poskytovaných obcou, spoluprácou občanov aj súkromnými prepravcami.
2. Obec poskytuje možnosti stavať a bývať pre mladých zo všetkých sociálnych skupín.
3. Aj keď je obec rozľahlá, miestne komunikácie sú kvalitné a spájajú všetky osady s obcou.
4. Väčšina občanov má záujem pracovať, má dostatočné pracovné zručnosti a kvalifikáciu a získa prácu v obci a jej blízkom okolí, ktorá je náležite finančne ohodnotená, čím sa buduje aj miestny kapitál a rastie kúpyschopnosť občanov.
5. Noví podnikatelia majú možnosti pre rozvoj svojich aktivít, ich vzťahy v regióne sú korektné a dokážu využiť zhodnotiť miestny kultúrny, prírodný a historický potenciál pre rozvoj cestovného ruchu.
6. Obec poskytuje kvalitné podmienky pre bývanie, život aj voľný čas pre všetky vekové skupiny obyvateľov, je komplexne vybavená technickou aj environmentálnou infraštruktúrou, obchodná sieť, jej sortiment a ponuka drobných služieb sú podľa požiadaviek obyvateľov.
7. Kvalita výchovno-vzdelávacieho procesu spolu s moderným materiálno-technickým vybavením školy a škôlky napomáha rozvoju sociálneho kapitálu v obci, škola je otvorená pre všetky vekové aj sociálne skupiny a ponúka v spolupráci s obcou a tretím sektorom možnosti celoživotného vzdelávania.
8. Obec pre svoj rozvoj využíva jedinečnosti, ktorými sú:
 - dedina roka 2003,
 - festival Hontianska paráda
 - najväčšia zbierka stabilákov na Slovensku
 - najzaujímavejší amfiteáter
 - pieskovcové pivnice
 - veľa miestnych spolkov
 - folklórna popularita
 - náučný chodník obce
 - rozhľadňa
 - ubytovanie na súkromí

Tvorcovia Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce Hrušov si vytvorili nasledovnú víziu na obdobie rokov 2025 – 2031.

„Obec Hrušov je jedinečná.“

Infraštruktúrne je vybavená, všetci ľudia žijúci v obci sú spokojní s bývaním, majú dostatok dobre platenej práce a sú spokojní aj s trávením voľného času. Turisti obec pravidelne navštevujú a aktívne využívajú jej danosti a služby.

3.1 SWOT analýzy, STEEP analýza

SWOT analýza pomáha ujasniť si súčasnú situáciu a zhodnotiť súčasný rozvojový potenciál, jej základom je audit zdrojov.

Analýza silných a slabých stránok sleduje súčasný stav v obci na základe zisteného auditu zdrojov. Je to rozdelenie toho, čo v území práve teraz máme na oblasti v súčasnosti pozitívne a negatívne s vedomím, že nie všetko čo teraz považujeme za zlé musí takým byť v budúcnosti a naopak.

Analýza príležitostí a rizík (ohrození) sa sústreďuje na budúci rozvoj obce a hľadá preň najpravdepodobnejšie možnosti a príležitosti. Opäť vychádza z auditu zdrojov, ale aj z analýzy silných a slabých stránok. Je syntézou prípravy podkladov k rozhodnutiu, kam má územie v budúcnosti smerovať a s akými rizikami treba pritom rátať.

Pomocou SWOT analýzy získame poznanie, aké sú vnútorné faktory územia a jeho súčasný potenciál (silné a slabé stránky) a aké sú vonkajšie faktory územia (príležitosti a ohrozenia), ktoré môžu a majú vplyv na jeho rozvoj.

Silné stránky

Čo sa vám páči dnes vo vašej obci?

Prírodné, klimatické, pôdne pomery, poloha obce

- Vysoké zastúpenie lesnej plochy (lesy bohaté na poľovnú zver)
- Členitý reliéf (210 – 526 m n. m.)
- Cenné časti prírody (chránený pamätný strom, CHPU Husárska pustatina)
- Krajinársko–esteticky pozoruhodné priestory (Opavská hora, oblasť hrušovských lazov, Stará hora...)
- Možnosť využívania pieskovcového podlažia hlavne na stavebné účely a banskú činnosť
- Izolovaná poloha spôsobuje zachovanie svojskej identity obyvateľov, osídlenia či samotnej obce
- Zachované kultúrne dedičstvo, nosenie kroja ako bežného denného odevu
- Prírodné danosti v spojitosti s tichým a nerušeným prostredím tvoria bázu pre rekreačné prostredie

Technická a občianska vybavenosť, bytový fond

- Zavedený miestny vodovod v obci i po lazoch
- Zavedený separovaný zber komunálnych odpadov
- Verejné osvetlenie v obci, obecný rozhlas
- ZŠ s MŠ, obchody, pohostinstvá, matrika, pošta, služby
- Amfiteáter, kultúrny dom, dom smútku, klub mládeže, klub dôchodcov
- Miestne asfaltové komunikácie v obci v dĺžke 4 km
- Ostatné dopravné cesty na lazoch sú poľné v dĺžke cca 25 km
- Obcou vedie cesta III/5263 v smere juh – sever, sú na ňu napojené 2 vety štrkových ciest v celkovej dĺžke 7 km

- Bohatý potenciál domov na lazoch (192 domov na lazoch)

Trh práce

- Existujúce školstvo (Základná škola s materskou školou, Základná umelecká škola, jedáleň)
- Obecný úrad, pošta, Obchod
- Poľnohospodárska výroba
- Dielňa – šitie obuvníckych zvrškov
- Ponuka pomerne lacnej pracovnej sily prevažne v robotníckych a poľnohospodárskych profesiách
- Záujem aktívnych občanov o rozvoj obce
- Bohaté skúsenosti obce s úspešnými projektmi z EU zdrojov

Kultúrne, výtvarné a stavebné hodnoty územia

- Pôvodná architektúra lazníckych usadlostí s pecami na chlieb, studňami, s malými vinicami, sadmi, záhradami a políčkami
- Unikátne súbory vínnych pivníc vytesaných do pieskovcových svahov (400 pivníc)
- Pamiatkovo chránené objekty
- Areál školy „Zdravá škola“
- Vybavený klub mládeže, klub dôchodcov, knižnica
- Amfiteáter – 1000 miest
- Budova bývalej školy
- Futbalové ihrisko, šatne a sociálne zariadenie, multifunkčné ihrisko
- Budova maloobchodu
- Hostinec s kapacitou 30 stoličiek
- Ubytovanie na súkromí

Slabé stránky

Čo sa vám nepáči dnes vo vašej obci?

Prírodné, klimatické, pôdne pomery, poloha obce

- Nepriaznivé podmienky pre poľnohospodársku výrobu
- Málo úrodné, hnedé, kamenisté vysychavé pôdy
- Nízky stĺpec spodnej vody (vlahový deficit 300 mm)
- Kopcovitý terén
- Nízke zastúpenie ornej pôdy z poľnohospodárskej pôdy
- Ochranné pásmo vodných zdrojov
- Nízke zastúpenie vodných plôch – najvýznamnejšia plocha je 1 ha rybník
- Poloha na rozhraní okresov Veľký Krtíš, Levice, Zvolen
- Okrajová poloha v okrese Veľký Krtíš, veľké vzdialenosti do najbližších dedín
- Väčšie dopravné vzdialenosti do väčších sídel V. Krtíš 31 km, Krupina 30 km, Zvolen 60 km, Šahy 28 km
- Nízka frekvencia autobusových spojov a poloha mimo hlavného cestného ťahu (10 km)
- Spádovitá odkázanosť (zdravotníctvo, obchody, banka) na obec Vinica
- Izolovanosť obce od najbližších slovenských obcí

Technická a občianska vybavenosť, bytový fond

- Chýbajúca verejná kanalizácia
- Nevybudovaná čistiareň odpadových vôd
- Nedostatočné zásobovanie elektrickou energiou
- Málo výdatný vodný zdroj v letných mesiacoch (nutnosť pripojenia dopĺňujúceho vrtu)
- Nízka úroveň komunikácií
- Štátna cesta III. triedy s nedostatočnou zimnou i letnou údržbou
- Štrkové cesty – zjazdne počas celého roka ale prašné
- Poľné cesty – zjazdne len sezónne

- Náročnosť bývania na lazoch z pohľadu prístupových ciest (zima, jar)
- 40,6 % domov je v obci neobývaných (191 domov) alebo len cez víkend, cca polovica je na lazoch
- Priemerný vek domov je 56 rokov, bez stavebných pozemkov
- Nevyhovujúci prístup k domom na lazoch

Trh práce

- Neekonomická poľnohospodárska výroba nedáva pracovné príležitosti v požadovanom počte
- Nízka koncentrácia potenciálnych zákazníkov v prípade rozvoja remeselníckych a iných služieb
- Malé šance zamestnať sa v blízkej väčšej obci Vinica
- Zložitá a náročná dochádzková vzdialenosť do významnejších sídiel (Zvolen, Veľký Krtíš, Lučenec)
- Narastajúca migrácia obyvateľov v produktívnom veku
- Zhoršuje sa veková skladba obyvateľstva (narastá podiel obyvateľov v poproduktívnom veku)
- Zlá sociálna situácia v obci v niektorých komunitách
- Chýbajúci prístup k úverom pre neziskové subjekty, začínajúcich podnikateľov a malé obce
- Vysoká miera nezamestnanosti a dlhodobá nezamestnanosť v obci aj v okrese Veľký Krtíš
- Chýbajúce nové zručnosti, hlavne jazyková znalosť, podnikateľské zručnosti a pod.

Kultúrne, výtvarné a stavebné hodnoty územia

- Najdôležitejšie historicky hodnotné objekty sa neudržujú pre nedostatok finančných prostriedkov
- Areály vínnych pivníc sú narušené nevhodnou úpravou vchodov do pivníc
- Pôvodnú architektúru v obci narušajú novostavby
- Starý kultúrny dom – potreba rekonštrukcie
- Budova šijacej dielne – len provizórne opravená a jej využitie je len dočasné

Príležitosti

Čo môže byť v budúcnosti príležitosť pre vašu obec?

- vidiecky turizmus
- kultúrny turizmus
- naturálne, bio poľnohospodárstvo
- remeselné výrobky a rozvoj remeselných výrob vo vlastných priestoroch obce
- informačná kancelária – infoservis
- obec ako pozitívny model v rôznych oblastiach
- obec ako líder v území mikroregiónu
- prestavba gazdovských usadlostí pre cestovný ruch
- služby pre CR – tradičné remeselné práce
- obnova pôvodných ekoagrosystémov pre špecifickú ekovýrobu
- Regionálna značka HONT a Ekomúzeum HONT

Ohrozenia

Čo môže v budúcnosti brániť rozvoju vašej obce?

- región s vysokou nezamestnanosťou a nedostatkom pracovných príležitostí
- nedocenenie originality územia
- odľahlosť sídla
- slabý postup okolitých obcí
- lacné miestne služby
- tuctovosť ponuky
- dlhodobá perspektíva zlepšenia základnej infraštruktúry životného prostredia

STEEP analýza

Okrem SWOT analýzy, ktorá hodnotí vonkajšie a vnútorné faktory, príležitosti a ohrozenia a na ich základe formuluje hlavné disparity a faktory rozvoja, sa v praxi používa aj STEEP analýza. Táto metóda hodnotí iba existujúce externé faktory dotýkajúcich sa relevantných oblastí vo vzťahu ku konkrétnemu územiu. Externé faktory boli rozdelené do piatich oblastí: sociálne, technologické, ekonomické, ekologické a politické faktory. Analyzované boli verejne dostupné dáta vo všetkých piatich oblastiach a následne boli spracované do nasledovnej tabuľky:

Sociálne	Technologické	Ekonomické	Ekologické	Politické
Starnutie populácie	Komunikačné možnosti medzi ľuďmi a inštitúciami sa menia, rozvíja sa spolupráca na diaľku	COVID 19 – ekonomické dopady	Zmena klímy - celkové oteplenie, extrémne zrážky, veterné smršte, extrémne teplé letné obdobia	Vývoj v oblasti legislatívy, možných štátnych zásahov, politických a súdnych rozhodnutí a pod.
Migrácia obyvateľov za prácou a štúdiom do veľkých miest a zahraničia	Technológia využívaná na intenzívnu prácu z domu	Finančné zdroje rozpočtu (napr. dane)	Odpadové hospodárstvo - environmentálne povedomie občanov narastá	Vývoj v oblasti verejných politik a štátnej politiky
COVID 19 – zmena života – uzatváranie sa do seba, izolovaný život v rodinách	Využívanie technológie deťmi na úkor pohybu a sociálnych kontaktov	Zvýšenie príjmov ekonomicky aktívneho obyvateľstva	Podpora ochrany ŽP zo strany EÚ, štátu, samosprávy	Legislatíva EÚ a jej vývoj, štrukturálne fondy na roky 2021 - 2027
Zmeny správania obyvateľstva, zmeny postojov k životu	Technika umožňuje nové spôsoby vzdelávania a školení online	Investície do infraštruktúry	Udržiateľnosť ŽP	Zmena vlády ako výsledok volieb na život v obci
Rýchle životné tempo, veľa stresu	Sociálne siete – nový spôsob komunikácie a práce	Príchod nových podnikateľov do obce	Posúdenie možných environmentálnych rizík	Zmena obecného zastupiteľstva ako výsledok komunálnych volieb

Zdroj: vlastné spracovanie

3.2 Problémová analýza

Zástupcovia obce Hrušov v spolupráci s realizačným tímom počas tvorby dokumentu identifikovali nasledovné problémy ako kľúčové pre riešenie v období najbližších 7 rokov:

- **nedobudovaná technická infraštruktúra a potreba rekonštrukcie existujúcej technickej infraštruktúry, využívanie obecného majetku** (kanalizácia a ČOV, energetika, požiarne ochrana, miestne komunikácie, spevnené plochy a chodníky v obci, rekonštrukcia budov v majetku obce, verejná zeleň a verejné priestranstvá, odpadové hospodárstvo, alternatívne zdroje energií, likvidácia odpadu na lazoch, nájomné byty, stavebné pozemky, verejné osvetlenie, bývanie pre Rómov)
- **nedostatočný rozvoj hospodárskych a ekonomických aktivít** (rozvoj remeselných služieb a výroby, všeobecné zlepšovanie podmienok turizmu, rozvoj služieb poskytovaných obcou, využitie voľných objektov a areálov na podnikanie, vytváranie pracovných miest v obci, podpora rozvoja podnikania)

- **nedostatočná úroveň sociálno-spoločenského prostredia** (dopracovanie územného plánu, technické zhodnotenie areálu školy, vylepšenie jestvujúcich športovísk, udržanie a rozvoj realizovaných podujatí, tvorba nových podujatí, vzdelávanie a informovanosť občanov, environmentálna výchova, tvorba miestnych partnerstiev v obci, sociálne veci a služby pre starších, zlepšenie sociálneho prostredia Rómov, pomoc pri zvýšení vzdelanosti v obci, zlepšenie spolunažívania medzi majoritou a rómskou komunitou, väčšia účasť Rómov na zlepšení ich životných podmienok)

Za najväčšie následky týchto problémov sa považuje:

- zhoršujúca sa kvalita života občanov obce v dôsledku chýbajúcej infraštruktúry,
- zlá sociálna situácia vyplývajúca z vysokej miery nezamestnanosti,
- migrácia mladých ľudí za prácou dočasne alebo natrvalo mimo obce aj do zahraničia za štúdiom a prácou.

Príčinami tohto stavu sú:

- nedostatok pracovných príležitostí priamo v obci a v regióne,
- nízka úroveň využitia ponúkaných možností a daností obce,
- nedostatok finančných prostriedkov,
- nevyhovujúca legislatíva,
- prehlbovanie regionálnych rozdielov,
- dopravná izolovanosť obce.

Kľúčové disparity:

- migrácia obyvateľstva a celkové starnutie obyvateľstva (pokles podielu obyvateľstva v predproduktívnom a produktívnom veku, nárast obyvateľstva v poproduktívnom veku)
- nedostatok pracovných príležitostí v obci a v regióne
- nedostatočné využívanie možností na rozvoj cestovného ruchu v obci

Hlavné faktory rozvoja:

- geografická poloha obce
- prírodný potenciál, rast záujmu o obnoviteľné zdroje energie
- miestna samospráva a jej ekonomický potenciál
- ekologický systém hospodárenia a výroba ekologických potravín
- ľudové tradície, folklór, turistika a jej možnosti na rozvoj cestovného ruchu

Budúci vývoj obce závisí predovšetkým od aktívneho prístupu samosprávy k riešeniu problémov a navrhovaniu stratégie rozvoja. Samospráva urobí všetko preto, aby ich rozvojové plány uspeli a obec sa sústredila najmä na elimináciu kľúčových disparít, ako aj na využitie najvýznamnejších faktorov rozvoja. Do budúcnosti predpokladáme pri správnom využití tohto potenciálu občianskej a technickej infraštruktúry, rozvoj služieb, rozvoj podnikania a nové pracovné miesta v obci.

3.3 Stanovenie cieľov

Obec Hrušov so svojim územím a obyvateľstvom v rámci regiónu vytvára priestor, ktorý má nezastupiteľný spoločenský, prírodný, ekologický a hospodársky význam. Program je založený na uvedomení si historických tradícií, súčasných hodnôt, jedinečných daností s predpokladom v úspešnosť budúceho rozvoja.

Zmyslom tvorby predloženej stratégie je vytvoriť východiskové podmienky k aktivizovaniu obyvateľov a samosprávy k tomu, aby sa vlastnými silami snažili o zvýšenie kvality života na základe harmonického rozvoja daností obce. Formulovanie stratégie obce vychádza z analýzy jej hlavných problémov, zisťovania ich príčin a hľadania riešení na základe analýzy potenciálnych možností pre rozvoj, ako aj stanovených predpokladov a podmienok reálnosti splnenia definovaných cieľov. Stratégia je stanovená strategickými cieľmi. Strategické ciele predstavujú pohľad do budúcnosti na najbližších 7 rokov. **Je potrebné počítať s jeho pravidelnou 2 – 3 ročnou aktualizáciou.**

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce vytvára spoločnú stratégiu samosprávy, partnerov a obyvateľov s cieľom riešenia problémov obce. Na báze rozvoja obce možno:

- vytvoriť platformu partnerstiev,
- formulovať stratégiu rozvoja, jej krátkodobé a dlhodobé ciele,
- ich zabezpečenie formou konkrétnych prostriedkov,
- zabezpečiť kvalitné riadenie procesu rozvoja.

Hlavný cieľ obce je definovaný špecifickými cieľmi a je základným východiskom, ktorý deklaruje:

- na akej úrovni je obec v súčasnosti,
- kde by realizácia špecifických cieľov v danom časovom horizonte mala dospieť,
- aké opatrenia si stanovuje,
- na ktoré problémové okruhy je stratégia zameraná,
- ako ich chce dosiahnuť.

Realizácia stratégie formulovaná strategickými cieľmi je naplňovaná konkrétnymi projektmi. Hospodársky a sociálny rozvoj je závislý od riešenia všetkých súvislostí a nadväzností s využitím všetkých výhod územia. Preto jednotlivé projekty musia zabezpečovať rozvoj v rôznych oblastiach činností.

3.4 Strategický cieľ

Pri strategickom plánovaní platí zásada: ciele musia mať zmysel, výsledky musia byť merateľné a opatrenia pre realizáciu musia byť splniteľné.

Na základe analýzy problémov v obci Hrušov bol stanovený nasledovný **strategický cieľ**:

Zabezpečiť vyvážený a trvalo udržateľný rozvoj jedinečnej obce Hrušov, ktorý bude zameraný na zachovanie ľudových tradícií a na zlepšenie ekonomických a sociálnych podmienok života v obci. Základom rozvoja obce bude zhodnotenie jej vnútorného potenciálu s využitím externých doplnkových zdrojov.

Prioritné oblasti rozvoja:

- Infraštruktúra a životné prostredie - „Mať pohodu, vyžitie, štandard“
- Udržateľná ekonomika a zamestnanosť v obci - „Zvýšenie príjmu“
- Kvalitné a dostupné verejné služby - „Duchovný a odborný rast“

Pre dosiahnutie tohto strategického cieľa si zástupcovia obce stanovili nasledovné **tri základné**

Špecifické ciele:

- dobudovanie chýbajúcej a rekonštrukcia existujúcej infraštruktúry s ohľadom na ochranu životného prostredia a daností obce - zabezpečiť komplexný rozvoj obce Hrušov,
- využiť historický, kultúrny, ľudský a prírodný potenciál pre lepší život občanov a trvalo udržateľný rozvoj obce,
- zvýšenie kvality verejných služieb vo verejnej správe, školstve, sociálnej starostlivosti, kultúre, športe a bývaní

Prehľadná tabuľka cieľov a opatrení rozdelená podľa prioritných oblastí

Vízia: „Obec Hrušov je jedinečná.“ Infraštruktúrne je vybavená, všetci ľudia žijúci v obci sú spokojní s bývaním, majú dostatok dobre platenej práce a sú spokojní aj s trávením voľného času. Turisti obec pravidelne navštevujú a aktívne využívajú jej danosti a služby.					
Strategický cieľ: Zabezpečiť vyvážený a trvalo udržateľný rozvoj jedinečnej obce Hrušov, ktorý bude zameraný na zachovanie ľudových tradícií a na zlepšenie ekonomických a sociálnych podmienok života v obci. Základom rozvoja obce bude zhodnotenie jej vnútorného potenciálu s využitím externých doplnkových zdrojov.					
Prioritná oblasť rozvoja Infraštruktúra a životné prostredie		Prioritná oblasť rozvoja Udržateľná ekonomika a zamestnanosť v obci		Prioritná oblasť rozvoja Kvalitné a dostupné verejné služby	
Špecifický cieľ 1 dobudovanie chýbajúcej a rekonštrukcia existujúcej infraštruktúry s ohľadom na ochranu životného prostredia a daností obce – zabezpečiť komplexný rozvoj obce Hrušov		Špecifický cieľ 2 využiť historický, kultúrny, ľudský a prírodný potenciál pre lepší život občanov a trvalo udržateľný rozvoj obce		Špecifický cieľ 3 zvýšenie kvality verejných služieb vo verejnej správe, školstve, sociálnej starostlivosti, kultúre, športe a bývaní	
Opatrenie 1.1	Opatrenie 1.2	Opatrenie 2.1	Opatrenie 2.2	Opatrenie 3.1	Opatrenie 3.2
Opatrenie 1.3		Opatrenie 2.3		Opatrenie 3.3	
Opatrenie 1.1 Dobudovanie chýbajúcej miestnej infraštruktúry vrátane projektovej prípravy a rekonštrukcia jestvujúcej					
Opatrenie 1.2 Zníženie energetickej náročnosti budov v majetku obce a ich rekonštrukcia, využívanie obnoviteľných zdrojov energií					
Opatrenie 1.3 Zvýšenie kvality a efektívnosti odpadového hospodárstva					
Opatrenie 2.1 Vytvorenie podmienok pre rozvoj služieb zameraných najmä na oblasť využitia daností obce					
Opatrenie 2.2 Podpora ekologického systému hospodárenia					
Opatrenie 2.3 Podpora rozvoja cestovného ruchu, folklóru, podujatí, produktov cestovného ruchu					
Opatrenie 3.1 Podpora poskytovania elektronických služieb v obci					
Opatrenie 3.2 Budovanie voľnočasovej, športovej a sociálnej infraštruktúry, zabezpečenie starostlivosti o seniorov a zdravotne ťažko postihnutých, bytová politika aj pre Rómov					
Opatrenie 3.3 Podpora školskej infraštruktúry, rozvoj vzdelávania, environmentálne vzdelávanie, podujatia					

Prostredníctvom jednotlivých opatrení sa bude obec snažiť naplniť strategický cieľ a víziu integrovaním smart prístupov spracovaním adresných cieľov na podporu rozvoja obce prostredníctvom kapitalizácie rozvojového potenciálu. Obec sa bude snažiť sústrediť pozornosť na maximálne využitie rozvojového potenciálu. Počas 7 ročného plánovacieho obdobia bude uplatňovať integrovaný prístup, kedy spojí infraštruktúrne riešenia s inováciami využívajúcimi najnovšie poznatky pre zabezpečenie kvality života obyvateľov. Smart znamená správať sa rozumne a efektívne a udržateľne využívať svoje zdroje.

Programová časť PHRSR pozostáva z definície a popisu pripravovaných opatrení a aktivít, ktoré budú slúžiť ako podklad pre realizačnú a finančnú časť rozvojovej stratégie na obdobie rokov 2025 až 2031. V nasledujúcich tabuľkách sa nachádzajú zoznamy konkrétnych aktivít prislúchajúcich k jednotlivým opatreniam, pričom farebné odlíšenie predstavuje príslušnosť opatrení a aktivít k cieľom definovaným v strategickej časti.

PHRSR obce obsahuje nasledovné časti:

- analytickú časť (pozostáva zo situačnej analýzy)
- rozvojová stratégia (pozostáva z formulovania vízie, analýzy SWOT a STEEP, strategických a špecifických cieľov a opatrení)
- programovú a realizačnú časť (pozostáva z akčného plánu s časovým harmonogramom a návrhom finančného zabezpečenia)
- finančnú časť (finančné zabezpečenie jednotlivých opatrení a aktivít, inštitucionálnej a organizačnej stránky realizácie PHRSR)

Akčný plán je podkladom k územnému priemetu jednotlivých konkrétnych projektových zámerov. Je to časť realizačná, ktorá pretvorí ciele a opatrenia na konkrétne výstupy investičného a neinvestičného charakteru. Je to krátkodobý plán (najlepšie na obdobie jedného roka), ktorý definuje prvé kroky pri plnení programu s ohľadom na jej momentálne finančné, personálne a technické kapacity a naliehavosť navrhnutých aktivít. Ide preto o akýsi doplnok k PHRSR, ktorý je potrebné každoročne aktualizovať. Jeho plnenie by mal zabezpečovať koordinačný tím, prípadne vytvorené pracovné skupiny.

Akčný plán by mal obsahovať:

- zoznam najdôležitejších aktivít a projektov na najbližší rok, ich opis a odhad ich reálnych vyčísliteľných prínosov (napr. tvorba pracovných miest)
- harmonogram krokov, ktoré je potrebné podniknúť na realizáciu naplánovaných aktivít a projektov
- určenie realizačného tímu ku každej aktivite a projektu
- predpokladané zdroje financovania (vlastné a vonkajšie)
- pri aktualizovaných akčných plánoch je potrebné ešte doplniť zhodnotenie plnenia úloh obsiahnutých v predchádzajúcom akčnom pláne, stav naplánovaných projektov, pokrok, ktorý obec pri plnení PHSR dosiahla v uplynulom roku
- aktualizáciu faktov v situačnej analýze a analýze SWOT (ak sa medzičasom zmenili východiskové podmienky).

3.5 Rozpracovanie rámcových aktivít obce

Rámcové aktivity obce na obdobie 2025-2031 popisujú jednotlivé navrhované opatrenia. V popise je uvedené obdobie, zdroje financovania, hlavný ukazovateľ výsledku a priorita zámeru. Realnosť splnenia cieľov vychádza z rozpočtového auditu obce, jej možností

financovania, resp. spolufinancovania jednotlivých projektov. Ďalej je významne ovplyvnená časovým rámcom programovacieho obdobia, harmonogramom vyhlasovania jednotlivých výziev v rámci Operačného programu Slovensko a pod. Je rámcovým prehľadom plánovaných opatrení obce Hrušov na celé programovacie obdobie. **Odporúčame po schválení všetkých programových dokumentov, aby obec zabezpečila vypracovanie akčného plánu na najbližšie obdobie, ktoré bude zároveň v súlade aj s vypracovanou projektovou dokumentáciou v prípade investičných aktivít. Rámcové aktivity budú rozpracované do štádia projektového zámeru.**

Prehľadná tabuľka opatrení a aktivít rozdelená podľa prioritných oblastí

Opatrenie	Aktivita
Opatrenie 1.1 Dobudovanie chýbajúcej miestnej infraštruktúry vrátane projektovej prípravy a rekonštrukcia jestvujúcej	1.1.1 Predprojektová príprava
	1.1.2 Vybudovanie chýbajúcej infraštruktúry (kanalizácia, ČOV, rekonštrukcia jestvujúcich objektov, rekonštrukcia jestvujúcej infraštruktúry....)
	1.1.3 Rekonštrukcia a výstavba miestnych komunikácií
	1.1.4 Úprava verejných priestranstiev, vytvorenie oddychových zón a verejnej zelene
Opatrenie 1.2 Zníženie energetickej náročnosti budov v majetku obce a ich rekonštrukcia, využívanie obnoviteľných zdrojov energií	1.2.1 Zateplenie obecných objektov
	1.2.2 Energetická prestavba objektov, budovanie obnoviteľných zdrojov energií
Opatrenie 1.3 Zvýšenie kvality a efektívnosti odpadového hospodárstva	1.3.1 Likvidácia čiernych skládok
	1.3.2 Riešenie problematiky odpadového hospodárstva
Opatrenie 2.1 Vytvorenie podmienok pre rozvoj služieb zameraných najmä na oblasť využitia daností obce	2.1.1 Podpora ubytovacích kapacít v obci
	2.1.2 Podpora infraštruktúry pre rozvoj daností obce
	2.1.3 Podpora rozvoja služieb v obci
Opatrenie 2.2 Podpora ekologického systému hospodárenia	2.3.1 Podpora malých, mladých a rodinných farmárov
	2.3.2 Rozvoj spracovania miestnych produktov, miestna výroba
	2.3.3 Rozvoj regionálneho značenia produktov
Opatrenie 2.3 Podpora rozvoja cestovného ruchu, folklóru, podujatí, produktov cestovného ruchu	2.3.1 Hontianska paráda
	2.3.2 Podpora cestovného ruchu – marketingové aktivity
	2.3.3 Tvorba konkrétnych produktov CR
Opatrenie 3.1 Podpora poskytovania elektronických služieb v obci	3.1.1 Vzdelávanie pre komunikáciu, osobitne s využitím IT pre samosprávy
	3.1.2 Podpora digitalizácie verejných dokumentov
	3.1.3 Podpora virtualizácie služieb verejnej správy
Opatrenie 3.2 Budovanie voľnočasovej a sociálnej infraštruktúry, zabezpečenie starostlivosti o seniorov a zdravotne ťažko postihnutých	3.2.1 Poskytovanie opatrovateľskej služby, terénnej služby, osobnej dopravy...
	3.2.2 Budovanie a rekonštrukcia športovej infraštruktúry pre deti a dospelých
Opatrenie 3.3 Podpora školskej infraštruktúry, Rozvoj vzdelávania, environmentálne vzdelávanie, podujatia	3.3.1 Modernizácia školskej infraštruktúry a vybavenia – ZŠ, MŠ, ZUŠ
	3.3.2 Environmentálne vzdelávanie – separovaný zber odpadu, ochrana životného prostredia
	3.3.3 Organizovanie kultúrnych a športových podujatí

AKTIVITY (príklady projektov všeobecne podľa špecifických cieľov)

Špecifický cieľ č. 1: dobudovanie chýbajúcej a rekonštrukcia existujúcej infraštruktúry s ohľadom na ochranu životného prostredia a daností obce – zabezpečiť komplexný rozvoj obce Hrušov „Mať pohodu, vyžitie, štandard“

- kanalizácia, ČOV
- chodníky, cesty
- rekonštrukcia a modernizácia verejného osvetlenia a miestneho rozhlasu
- autobusové spoje, čakárne
- zateplenie domov a obecných budov
- rekonštrukcia budovy pri ihrisku
- čisté jarky a verejné priestranstvo
- domov dôchodcov, denný stacionár, opatrovateľská služba, donášková služba na lazy
- sociálny taxík
- rozhlas na lazy, bezdrôtový rozhlas, pošta na lazy
- stavebné pozemky
- zásobovanie obce tovarom
- lacné byty pre mladých
- ihriská pre najmenšie deti
- spoločné garáže
- skládky dreva a stavebného materiálu
- slabé verejné osvetlenie
- zlepšenie internetového pripojenia
- byty Rómom
- dopravné značenie po obci
- rekonštrukcia náučného chodníka
- vybudovanie cyklotrasy
- zriadenie Základnej umeleckej školy
- rekonštrukcia resp. hasičsko-záchraného centra a technického vybavenia
- vybudovanie objektov na uskladnenie roľníckej techniky
- realizácia protieróznych a protipovodňových opatrení

Špecifický cieľ č. 2: využitie daností obce, rozvoj podnikania, rozvoj cestovného ruchu „Zvýšenie príjmu“

- akékoľvek pracovné príležitosti
- Hontianska paráda
- folklór na predaj
- širší sortiment obchodov
- alternatívne zdroje energií, slnečná elektrárňa
- ubytovanie na lazoch
- pešia turistika, cykloturistika, bežky, zimná turistika, poľovná turistika
- rybník + oddychový kút
- smerové značenie po dedine a na lazoch
- predaj domov pre solventných občanov
- agroturistika, bylinkárstvo
- malé kúpalisko, senné kúpele
- amfiteáter na turistiku, svadby, filmárom, na prenájom
- využitie objektu starej pridruženej výroby (hnedý park)
- kultúrny dom – seminárna turistika + prenájom
- dielňa pre ženy – šitie
- využitie pieskovne

- podpora pre opravu lazov na turizmus
- prenájom areálu futbalového ihriska klubom s ubytovaním
- rekonštrukcia buniek na Ládku na hotel
- internát v škole na hotel
- nadstavba kultúrneho domu na ubytovanie
- obchody a služby – kozmetika, krajčírstvo, kvetinárstvo, cukráreň, pekáreň, železiarstvo, ostrenie nožničiek, oprava obuvi,
- väčšia reštaurácia
- múzeum roľníctva, stabilákov
- folklórne centrum Hontu
- ekologické zhodnotenie bio odpadov
- produkty cestovného ruchu
- prevádzkarne na spracovanie ovocia

Špecifický cieľ č. 3: zvýšenie kvality verejných služieb vo verejnej správe, školstve, sociálnej starostlivosti, kultúre, športe a bývaní „Duchovný a odborný rast“

- komunitné centrum pre Rómov
- klub dôchodcov – vzdelávanie a kurzy
- podpora spoločenských organizácií
- učiteľ hudby
- znížiť agresiu a netoleranciu Rómov
- výchova lídrov obce
- informačná recepcia obce
- obnoviť estrády a kultúrne dianie cez organizácie
- moderné vzdelávanie na škole
- základy nemeckého a anglického jazyka
- slabá komunikácia poslancov
- lepší prístup k občanom
- internetové prednášky
- miestne zlaté stránky
- telefónny zoznam
- komunitná sociálna práca

Pri príprave akčného plánu musia byť zodpovedané nasledovné otázky:

- **ČO** – výber jednotlivých krokov

Rozhodnutie o konkrétnych krokoch (aktivitách, projektoch), ktoré je potrebné realizovať so zameraním na stanovené priority

- **KTO** – stanovenie osobnej alebo inštitucionálnej zodpovednosti

Za každý projekt musí niekto (osoba alebo inštitúcia) prevziať osobnú zodpovednosť. Projekty, za ktoré nebude nikto zodpovedný sa nebudú realizovať.

- **KDE** – určenie miesta realizácie

Výber najvhodnejšieho miesta, kde sa projekt bude fyzicky realizovať.

- **KEDY** – určenie času realizácie

Každý projekt treba naplánovať v reálnom čase, a to nie len termínom realizácie, ale aj potrebného časového rozpätia na realizáciu. Všetky projekty nie je možné realizovať naraz, niektoré musia predchádzať a niektoré budú doplnené počas realizácie.

- **KOLKO** – stanovenie náklad

3.5.1 Súhrnný prehľad projektov obce Hrušov na roky 2025 – 2031

P.č.	Opatrenia	Indikátory monitoringu	Predpokladaný objem – v EUR	Zdroj Pokrytia
1.	Vypracovanie projektových dokumentácií pre investičné projekty a spracovanie územnoplánovacích podkladov podľa potreby	Ochrana životného prostredia, Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce,	50 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
2.	Štúdia uskutočniteľnosti pre alternatívne spôsoby riešenia odkanalizovania obce a pilotný projekt riešenia odkanalizovania obce prioritne v extraviláne	Ochrana životného prostredia, Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce,	30 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
3.	Vypracovanie projektovej dokumentácia a vybudovanie kanalizácie prioritne v intraviláne	Ochrana životného prostredia, Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce,	6 000 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
4.	Oprava a obnova miestnych komunikácií a rekonštrukcia chodníkov v celom katastri obce, a vybudovanie nových v lokalitách s novou výstavbou	Ochrana životného prostredia, Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	2 500 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
5.	Rekonštrukcia objektov ľudového staviteľstva v obci č. 20, 92, 93, 525, pálenica, historická hasičská zbrojnica, dom hrušiek, vyhňa a ďalších, vybudovanie miestnych expozícií s rôznym zameraním	Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR, Zvýšenie atraktivity obce	350 000*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
6.	Úprava verejných priestranstiev v obci a námestia spodný park a zriadenie obecnej tržnice	Ochrana životného prostredia, Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
7.	Prestavba budovy starého kultúrneho domu a vnútorné vybavenie zrekonštruovaných priestorov	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	450 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
8.	Výstavba bytov nižšieho štandardu, technická infraštruktúra a výstavba obecných nájomných bytov, príprava priestorov a infraštruktúry pre výstavbu rodinných domov	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
9.	Technické a materiálne vybavenie všetkých priestorov kultúrno-spoločenského strediska č. 526	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
10.	Rekonštrukcia a modernizácia verejného osvetlenia	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov	*	rozpočet obce,

	a miestneho rozhlasu	obce, Zvýšenie atraktivity obce		štátne dotácie, EU
11.	Vybudovanie cyklotrasy – Ipeľská magistrála, vybudovanie a značenie lokálnych cyklotrás	Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
12.	Rekonštrukcia a údržba náučného chodníka, vytvorenie oddychových miest	Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
13.	Folklorne centrum Hontu – dobudovanie amfiteátra, údržba a rekonštrukcia, výstavba polyfunkčného vstupného objektu amfiteátra	Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
14.	Informačno-rezervačná kancelária pre rozvoj turizmu v Honte	Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	15 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
15.	Informačno-orientačné priestorové značenie obce a dopravné značenie	Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	30 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
16.	Podpora a realizácia projektov zameraných na zlepšenie životných podmienok MRK a sociálne vylúčených osôb	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce	1300 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
17.	Prevádzka Denného stacionára pre dospelých, inovácia vnútorného vybavenia a materiálne zabezpečenie	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce	500 000	rozpočet obce, štátne dotácie,
18.	Nákup nových mechanizmov a náradia na údržbu miestnych komunikácií a trávnatých plôch	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	150 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
19.	Kurzy v oblasti vzdelávania v cestovnom ruchu, jazykoch, manažérskeho vzdelávania, podnikateľského minima, v oblasti IT a tradičných remesiel	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	50 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
20.	Prevádzka pre ekologické zhodnotenie bio odpadov	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
21.	Vytvorenie a podpora súboru produktov cestovného ruchu, pre firmy, skupinové návštevy, rodiny s deťmi a tiež pre deti, napr. škola v prírode, športové tréningové sústreďenia ...	Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
22.	Spracovanie propagačného a informačného materiálu o obci a aktivitách v obci, publikačná činnosť	Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	50 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
23.	Festival Hontianska paráda	Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	900 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
24.	Rekonštrukcia polyfunkčnej budovy pri ihrisku na ubytovacie zariadenie	Ochrana životného prostredia, Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
25.	Rekonštrukcia technického zázemia na futbalovom ihrisku Lázok (šatne, sociálne priestory, tribúna)	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	30 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
26.	Technické a materiálne vybavenie fitnescentra	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	10 000	rozpočet obce, štátne dotácie
27.	Využitie obnoviteľných zdrojov energie	Ochrana životného prostredia, Zlepšenie	*	rozpočet obce,

		životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce		štátne dotácie, EU
28.	Zvýšenie atraktivity obce Hrušov pre CR doplnkovými službami (prenájom bicyklov, bežiek, relaxačné centrum a pod.)	Ochrana životného prostredia, Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	30 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
29.	Technické a materiálne zabezpečenie výchovno-vzdelávacieho procesu v Základnej škole s materskou školou a Základnej umeleckej školy Hrušov	Tvorba pracovných miest, Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
30.	Obnova laznických prístupových komunikácií	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
31.	Technické vybavenia DHZO	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
32.	Dopracovanie zoznamu pamätihodností (obcou chránené objekty a územia) a podpora objektov podľa zoznamu, krajnotvorba – krajinný ráz	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
33.	Vybudovanie objektov na uskladnenie a prezentovanie historickej roľníckej techniky, zhromažďovanie a nákup muzeálnych predmetov	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
34.	Budovanie prevádzkarní na spracovanie ovocia, zeleniny, podpora spoločného odbytového miesta pre miestne produkty	Tvorba pracovných miest	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
35.	Podpora mladých farmárov a rodinných fariem	Tvorba pracovných miest	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
36.	Realizácia pilotných a cyklických podujatí (národopis, etnografia, tradičné poľnohospodárstvo, gastronómia, technika, remeslá, šport a i.)	Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	25 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
37.	Tufové pivnice – kultivácia pivníc a okolia, samostatné podujatie „Vínna cesta“, obnova vinohradníctva, tradičný spôsob pestovania – samorodné hrozná	Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
38.	Mapovanie krajových a tradičných odrôd, ich využitie a prezentácia, založenie genofondového sadu, starostlivosť o existujúci genofond	Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	40 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
39.	Materiálne a technické vybavenie kolektívov pre udržanie tradičnej ľudovej kultúry v obci – (folklór, kroje, zvyky a tradície, remeslá, gastronómia a i.	Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	60 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
40.	Realizácia protieróznych opatrení – obnova medzí výsadbou drevín, obnova výsadby popri cestách...	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU

	(hlavne ovocné dreviny)			
41.	Realizácia protipovodňových opatrení – zadržiavanie vody v krajine (pričné a pozdĺžne úpravy jarkov, zasakovacie jamy, malé vodné nádrže, úprava ciest, obnova studní – záložné zdroje, závlahy a i.)	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
42.	Rekonštrukcia objektu pódia Pri vežičke vrátane úpravy okolia	Zvýšenie atraktivity obce, Zlepšenie služieb poskytovaných v oblasti CR	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
43.	Realizácia výstupov z projektu Pozemkových úprav (verejné, spoločné a environmentálne zariadenia)	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
44.	Bezpečnosť, mobilita a informatizácia občanov na lazoch – zdravotníctvo, požiarnici, prístupové cesty, sociálne zabezpečenie....	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	*	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
45.	Realizácia projektov spolupráce s podnikateľmi (LEADER – MAS)	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	60 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
46.	Príprava a realizácia SMART projektov v partnerstve s okolitými obcami regiónu	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	150 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU
47.	Modernizácia verejnej správy, zavedenie elektronických prvkov	Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce, Zvýšenie atraktivity obce	150 000	rozpočet obce, štátne dotácie, EU

* rozpočet bude stanovený po vypracovaní príslušnej projektovej dokumentácie

3.6. Postup pri implementácii

Realizácia aktivít naplánovaných v PHRSR obce Hrušov bude vyžadovať úzku spoluprácu obce a miestnych aktérov rozvoja v jednotlivých sektoroch života obce, ako aj spoluprácu starostu obce a poslancov s externými odborníkmi, inštitúciami, orgánmi štátnej správy a regionálnej samosprávy, okolitými obcami a združeniami, ktorých je obec členom. Hlavným koordinátorom aktivít smerujúcich k realizácii strategického cieľa obce v programovom období EU 2021 - 2027 je starosta obce a pracovný tím zostavený za účelom implementácie PHRSR vždy prispôbený zameraniu riešenému projektu. Vypracovaním a schválením výsledného dokumentu proces strategického plánovania nekončí. PHRSR je dokument otvorený a reagujúci operatívne na potrebné zmeny vzniknuté počas programovacieho obdobia. Pracovná skupina pre implementáciu bude okrem implementácie programu plniť aj monitorovaciu úlohu. Obec má reálne skúsenosti s realizáciou investičných a neinvestičných projektov na podporu regionálneho rozvoja. Vzhľadom na nízky počet zamestnancov Obecného úradu bude pri realizácii aktivít spolupracovať s externými spolupracovníkmi. Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce bude po schválení obecným zastupiteľstvom zverejnený na web stránke obce a v tlačenej forme bude verejne prístupný na obecnom úrade.

Časový harmonogram

Implementácia opatrení a aktivít nadefinovaných v tomto dokumente je naplánovaná do konca aktuálneho programovacieho obdobia (rok 2027) s výhľadom až do roku 2031, do kedy bude možné ešte ukončovať rozbehnuté projekty. Odhad realizácie PHRSR vychádza zo všeobecne očakávaných zdrojov financovania. Časový harmonogram prípravy a realizácie jednotlivých aktivít bude rozpracovávať Akčný plán, zostavovaný vždy na nasledujúce 2 roky. Každoročne sa Akčný plán bude vyhodnocovať a upravovať podľa aktuálneho stavu realizácie projektov, administratívnych a finančných možností obce.

3.7. Systém monitorovania a hodnotenia

Medzi kľúčové činnosti a procesy nevyhnutné pre správne zabezpečenie implementácie PHRSR patria aj monitorovanie a hodnotenie na úrovni programu i jednotlivých projektov. V procese monitoringu sa uplatňuje **princíp participácie partnerov a verejnosti**. Obec bude mať vytvorený monitorovací výbor, ktorý bude zostavený za účasti partnerov a pracovných skupín. Proces monitorovania a hodnotenia plnenia priorít a cieľov PHRSR bude previazaný s procesom monitorovania a hodnotenia naplňania programového rozpočtu obce v zmysle zákona č. 583/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Záverečný účet obce predstavuje vhodný nástroj, ktorý zachytáva nielen naplňanie programového rozpočtu územnej samosprávy, ale i naplňanie implementácie PHRSR vrátane možnosti sledovania definovaných indikátorov. Vzhľadom na túto previazanosť bude systém monitoringu PHRSR využívať najmä „Záverečný účet“, ktorý je každoročne pripravovaný a schvaľovaný Obecným zastupiteľstvom. Monitorovanie splnenia programu obce je možné na základe vyhodnotenia výsledkov ukazovateľov za jednotlivé cieľové oblasti. Indikátory budú presne stanovené v jednotlivých realizačných projektoch.

Rámcové merateľné ukazovatele:

Špecifický cieľ	Ukazovateľ – cieľová hodnota	Časový bod monitorovania
dobudovanie chýbajúcej rekonštrukcia existujúcej infraštruktúry ohľadom na ochranu životného prostredia	• napojenie obyvateľov na inžinierske siete (%) • rekonštruované obecné budovy (m², počet vymenených okien, množstvo ušetrenej energie na vykurovanie) • km opravených/novostavaných chodníkov, km novostavaných cyklistických chodníkov a km opravených/novostavaných miestnych komunikácií, • rozšírenie inžinierskych sietí (merná jednotka: km a napojenie obyvateľstva v %) • napojenosť obyvateľstva na verejnú kanalizačnú sieť (v %) • miera využívania obnoviteľných zdrojov energie (v %) • množstvo odpadu pozbieraného separovane (druh/t) • množstvo recyklovaného odpadu (t) • množstvo vytvoreného komunálneho odpadu na obyvateľa (kg/rok/obyv.) • množstvo biologického odpadu (t) • počet vysadených stromov a kríkov • výmera novovytvorenej verejnej zelene (m²) • zvýšenie investičnej činnosti v obci (v %) • úspešnosť realizácie projektových zámerov (%)	1x ročne
využitie daností obce, rozvoj podnikania	• počet vytvorených pracovných miest v súkromnom sektore • počet zavedených nových výrobných činností • počet inovovaných technológií • zvýšenie produktivity práce • zvýšenie konkurencieschopnosti podnikov • miera nezamestnanosti (v %) • miera ekonomickej aktivity (v %) • zvýšená návštevnosť obce turistami (počet turistov) • úspešnosť realizácie projektových zámerov (%)	1x ročne
zvýšenie kvality verejných služieb vo verejnej správe, školstve, sociálnej starostlivosti, kultúre, športe a bývaní	• počet detí v MŠ a ZŠ • počet stoličiek a postelí v oblasti sociálnych služieb • zvýšenie investičnej činnosti v obci (v %) • príjmová úroveň domácností a kúpna sila obyvateľstva • úspešnosť realizácie projektových zámerov (%) • tvorba projektov v oblasti rozvoja ľudských zdrojov, percento úspešnosti projektov (v %) • štruktúra obyvateľstva z hľadiska vzdelanosti a kvalifikácie (v %) • zvýšená zamestnanosť (%) • počet, kvalita a využiteľnosť sociálnych služieb • počet novopostavených bytov a domov • úspešnosť realizácie projektových zámerov (%)	1x ročne

Hodnotenie predstavuje proces, ktorý systematicky skúma prínos z realizácie PHRSR a jeho súlad s cieľmi stanovenými v PHRSR a analyzuje účinnosť realizačných procesov a vhodnosť nastavenia jednotlivých opatrení a pripravuje odporúčania na zvýšenie ich efektívnosti. Počas programového obdobia (roky 2021 – 2027) sa odporúča vykonávať priebežné hodnotenia a po ukončení programového obdobia, tzv. následné hodnotenie. Výsledky sa zverejňujú podľa platných predpisov o prístupe k informáciám. Proces hodnotenia z hľadiska jeho vykonávania je rozdelený na interné a externé hodnotenie. Pri internom hodnotení je v procese hodnotenia realizovaný vlastnými (internými) kapacitami subjektu zodpovedného za administratívne zabezpečenie realizácie PHRSR, naopak na externom hodnotení sa podieľa externý subjekt (iná právnická alebo fyzická osoba).

Priebežné hodnotenie

Proces priebežného hodnotenia má formu série hodnotení, ktorých cieľom je kontinuálne počas implementácie Programu skúmať rozsah, do akého sa využili prostriedky, skúmať efektívnosť a účinnosť programovania a sociálno-ekonomický dopad. Zároveň identifikuje faktory, ktoré prispeli k úspechu alebo neúspechu implementácie Programu vrátane udržateľnosti a identifikovania vhodných postupov. Hodnotenie sa vykonáva systematicky a priebežne počas celého trvania Programu. Priebežné hodnotenia sa bude vykonávať raz ročne. Základnými podkladmi pre prípravu hodnotenia sú monitorovacie správy projektov realizovaných v rámci príslušného PHRSR. Priebežné správy o implementácii sú predkladané obecnému zastupiteľstvu.

Následné hodnotenie

Následné hodnotenie skúma rozsah, v akom sa využili zdroje, účinnosť a efektívnosť programovania a sociálno-ekonomický vplyv. Následné hodnotenie určí faktory, ktoré prispeli k úspechu alebo neúspechu vykonávania PHRSR a určí osvedčené postupy. Výstupom následného hodnotenia je Záverečná správa o hodnotení PHRSR obce Hrušov. Hodnotiace obdobie pri následnom hodnotení predstavuje obdobie celej realizácie PHRSR, tzv. programové obdobie.

4. Finančná časť

Finančný plán predstavuje východiská pre financovanie PHRSR obce Hrušov na roky 2025 - 2031. Východiskami pre stanovenie finančného rámca PHRSR sú indikatívne finančné požiadavky pre realizáciu konkrétnych projektov. Podrobnejšie informácie o finančnom zabezpečení realizácie konkrétnych projektových návrhov, v súlade s kompetenciami samosprávy, budú súčasťou projektového zásobníka.

V súlade so Zákonom o podpore regionálneho rozvoja (Zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov) je regionálny rozvoj na území SR financovaný z viacerých zdrojov, z ktorých hlavnými zdrojmi sú:

- zo štátneho rozpočtu vrátane finančných prostriedkov z rozpočtovej kapitoly Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo investícií“) a z rozpočtových kapitol iných ministerstiev,
- zo štátnych účelových fondov,
- z rozpočtov vyšších územných celkov,
- z rozpočtov obcí,
- z prostriedkov fyzických osôb,
- z prostriedkov právnických osôb,

- z úverov a príspevkov medzinárodných organizácií,
- z prostriedkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv o poskytnutí grantu uzatvorených medzi Slovenskou republikou a inými štátmi,
- z iných prostriedkov, ak to ustanoví osobitný predpis.

Doplňkovým zdrojom finančného zabezpečenia podpory regionálneho rozvoja sú finančné prostriedky z fondov Európskej únie poskytované podľa osobitných predpisov.

Európsky fond regionálneho rozvoja (ERRR)

Európsky fond regionálneho rozvoja (ERRR) sa zameriava na posilnenie hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti v Európskej únii odstraňovaním nerovností medzi jej regiónmi. Je jedným z hlavných nástrojov financovania európskej politiky súdržnosti. Jeho cieľom je pomôcť pri znižovaní rozdielov v úrovni

rozvoja európskych regiónov a obmedziť nedostatočný rozvoj najviac znevýhodnených regiónov. Osobitná pozornosť sa venuje regiónom, ktoré trpia vážnymi a trvalými prírodnými alebo demografickými nedostatkami, ako napríklad najsevernejšie regióny s veľmi nízkou hustotou zaľudnenia a ostrovné, cezhraničné a hornaté regióny.

Európsky sociálny fond plus (ESF+)

Európsky sociálny fond+ má zohrať dôležitú úlohu pri vykonávaní akčného plánu o európskom pilieri sociálnych práv a pri riešení sociálno-ekonomických dopadov pandémie nového koronavírusu. Je vnímaný ako hlavný nástroj EÚ na investovanie do ľudí a na riešenie existujúcich nerovností. K osobitným cieľom ESF+ patria:

- podpora oblasti politiky zamestnanosti a mobility pracovnej sily, vzdelávania a sociálneho začlenenia, konkrétne pomocou pri odstraňovaní chudoby, čím sa prispieva k vykonávaniu Európskeho piliera sociálnych práv,
- podpora digitálnej a ekologickej transformácie, tvorba pracovných miest na základe zručností pre inteligentnú špecializáciu a zlepšenie systémov vzdelávania a odbornej prípravy,
- podpora dočasných opatrení za výnimočných alebo nezvyčajných okolností (napr. financovanie režimov skráteného pracovného času bez vyžadovania ich spojenia s aktívnymi opatreniami alebo umožnenie prístupu k zdravotnej starostlivosti aj tým, ktorí nie sú priamo zraniteľní zo sociálno-ekonomického hľadiska).

Partnerská dohoda Slovenskej republiky na roky 2021 – 2027

Základný strategický dokument s celoštátnym dosahom. Pre programové obdobie 2021 – 2027 sa stanovilo päť osobitných cieľov politiky súdržnosti EÚ:

1. **Inteligentnejšia Európa** – pomoc zameraná na rozvoj vedy, výskumu, budovanie inteligentných miest a regiónov, digitálne riešenia pre občanov, podniky, výskumné organizácie a orgány verejnej správy, rozvoj malého a stredného podnikania, rozvoj zručností pre inteligentnú špecializáciu, priemyselnú transformáciu a podnikanie a zvyšovanie digitálnej pripojiteľnosti
2. **Ekologickejšia, nízkouhlíková Európa** – pomoc zameraná na zlepšenie energetickej efektívnosti, OZE, dostupnosť pitnej vody a dobudovanie kanalizácie, zlepšenie odpadového hospodárstva, podporu mestskej mobility vr. cyklodopravy, ochranu prírody
3. **Prepojenejšia Európa** – pomoc zameraná na dobudovanie diaľnic a rýchlostných ciest, modernizáciu železníc, vodnej infraštruktúry a zlepšenie regionálnej dostupnosti
4. **Sociálnejšia Európa** – pomoc zameraná na podporu vzdelávania, zdravotníctva, trhu práce, sociálnych služieb

5. Európa bližšie k občanom - pomoc zameraná na podporu udržateľného cestovného ruchu, regionálnej a miestnej infraštruktúry pre pohybové aktivity, zveľadenie kultúrneho dedičstva

Operačný program Slovensko – bol schválený Európskou komisiou 22.11.2022. Bude jeden operačný program, s jednými pravidlami, metodikou a manažmentom, mal by priniesť výrazné zjednodušenie využitia eurofondov.

Konkurencieschopnejšie a inteligentnejšie Slovensko

1,9 miliardy eur

Ide o európsky cieľ politiky 1: Konkurencieschopnejšia a inteligentnejšia Európa

Investície sú zamerané na podporu vedy, výskumu a inovácií, digitalizáciu, posilnenie malých a stredných podnikov, rozvoj zručností a digitálnu pripojiteľnosť.

Zelenšie Slovensko

4,2 miliardy eur

Ide o európsky cieľ politiky 2: Zelenšia, nízkouhlíková Európa

Investície podporia energetickú efektívnosť, znižovanie emisií skleníkových plynov, energiu z obnoviteľných zdrojov a uskladňovanie energie reflektujúc aj globálnu situáciu a potrebu znižovania závislosti slovenskej ekonomiky na energetických zdrojoch z Ruska. Taktiež sa podporia investície na adaptáciu na zmenu klímy, prístupu k vode, na posilnenie ochrany prírody, biodiverzity a zelenej infraštruktúry, ako aj udržateľnú mestskú mobilitu.

Podstatná časť zdrojov z nových eurofondov pôjde na ochranu prírody a životného prostredia. Na ochranu prírody a biodiverzity je vyčlenených 721 miliónov eur, najmä na podporu chránených častí prírody a krajiny (248 mil. eur) a prieskum, sanáciu a monitorovanie environmentálnych záťaží (239 mil. eur). Pre zdravší život v mestách a obciach budú dôležité investície do udržateľnej mestskej mobility (891 mil. eur), medzi nimi aj investície do ekologickej verejnej dopravy (491 mil. eur) a cyklodopravy (100 mil. eur).

Prepojenejšie Slovensko

2 miliardy eur

Ide o európsky cieľ politiky 3: Prepojenejšia Európa

Podporíme rozvoj inteligentnej, bezpečnej, udržateľnej transeurópskej dopravnej siete, ako aj vnútroštátnu, regionálnu a miestnu mobilitu.

Významná časť nových eurofondov je určená na riešenie problémov, ktoré boli v minulosti zanedbávané – budovanie a opravy ciest I. triedy (241 mil. eur), ciest II. a III. triedy (169 mil. eur) a rekonštrukcie miestnych komunikácií (62 mil. eur).

Sociálnejšie a inkluzívnejšie Slovensko

3,3 miliardy eur

Ide o európsky cieľ politiky 4: Sociálnejšia a inkluzívnejšia Európa (3,3 mld. EUR)

Investíciami podporíme prístupný trh práce, kvalitné a inkluzívne vzdelávanie, získanie zručností pre lepšiu adaptabilitu a inklúziu na základe potrieb trhu práce, aktívne začlenenie a podporu dostupných sociálnych služieb pre znevýhodnené a najodkázanejšie skupiny obyvateľstva, vrátane marginalizovaných rómskych komunit, rodinné poradne, ako aj podporu sociálnych inovácií a potravinovú a materiálnu pomoc pre najodkázanejšie osoby.

Európa bližšie k občanom

400 miliónov eur

Ide o európsky cieľ politiky 5: Európa bližšie k občanom

Investíciami podporíme hospodársky, sociálny a environmentálny rozvoj na regionálnej a miestnej úrovni integrovaným prístupom, a to aj prostredníctvom podpory kultúry a prírodného dedičstva, udržateľného cestovného ruchu, verejných športovísk a bezpečnosti v regiónoch Slovenska.

Fond na spravodlivú transformáciu

Špecifickým cieľom v novom programovom období je Fond spravodlivej transformácie, ktorý pomôže riešiť sociálne, hospodárske a environmentálne dôsledky regiónom, ktorých sa týka prechod na uhlíkovú neutralitu. Z balíka 441 mil. eur môžu čerpať región horná Nitra, Košický a Banskobystrický kraj.

Celková výška zdrojov z fondov EÚ pre Program Slovensko je 12,594 mld.

Program rozvoja vidieka 2021 – 2027 je dokumentom, na základe ktorého bude poskytovaná pomoc z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka v programovacom období 2021 – 2027 – bude doplnené po schválení programu.

Spoločná poľnohospodárska politika podporuje dynamický rozvoj a hospodársku životaschopnosť vidieckych oblastí prostredníctvom financovania a opatrení, ktoré podporujú rozvoj vidieka. Rozvoj vidieka je „druhým pilierom“ spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP), ktorý posilňuje „prvý pilier“ podpory príjmov a trhových opatrení, a to prehĺbovaním sociálnej, environmentálnej a hospodárskej udržateľnosti vidieckych oblastí. SPP prispieva k udržateľnému rozvoju vidieckych oblastí prostredníctvom troch dlhodobých cieľov:

- podporovať konkurencieschopnosť poľnohospodárstva a lesného hospodárstva;
- zabezpečovať udržateľné hospodárenie s prírodnými zdrojmi a opatrenia v oblasti klímy;
- dosiahnuť vyvážený územný rozvoj vidieckych hospodárstiev a komunít vrátane vytvárania a udržiavania pracovných miest.

Miestny rozvoj riadený spoločenstvom

V priebehu minulých 20 rokov sa prístup LEADER (1) v oblasti miestneho rozvoja riadeného spoločenstvom (CLLD) – založený na skúsenostiach iniciatívy financovanej zo štrukturálnych fondov EÚ, ktorý mal pomôcť zúčastneným stranám vo vidieckych oblastiach zhodnotiť dlhodobý potenciál ich miestneho regiónu – ukázal ako efektívny a účinný nástroj pri uskutočňovaní rozvojových politík. Európska komisia podporuje túto realizačnú metódu aj prostredníctvom ďalších iniciatív Spoločenstva, akými sú iniciatívy URBAN (2) a EQUAL (3). Pokiaľ ide o prístup LEADER, ktorý EÚ sústavne podporuje od roku 1991, tento prístup sa stal dôležitým prvkom rozvojovej politiky vidieka a je akceptovaný v celej Európe. Od roku 2007 je miestny rozvoj nástrojom uskutočňovania politiky aj v odvetví európskeho rybného hospodárstva. Návrh nariadenia o budúcom nástroji CLLD sa zakladá na prístupe LEADER a týka sa všetkých fondov začlenených do spoločného strategického rámca – Európsky fond regionálneho rozvoja (EFRR), Európsky sociálny fond (ESF), Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EPFRV), Európsky fond námorného a rybného hospodárstva (EFNRH) a Kohézny fond (KF) – na programové obdobie rokov 2014-2020 (fondy SSR).

CLLD je nástroj, ktorý sa má využívať špeciálne na subregionálnej úrovni a ktorý dopĺňa ďalšiu rozvojovú podporu na miestnej úrovni. CLLD môže mobilizovať a zapájať miestne spoločenstvá a organizácie, aby prispeli k dosiahnutiu cieľov stratégie Európa 2020 v oblasti inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu, v oblasti podpory územnej súdržnosti a dosahovania konkrétnych politických cieľov.

Hlavné ciele návrhu Komisie sú zjednodušiť a rozšíriť využívanie nástroja CLLD ako rozvojového nástroja. Návrhy CLLD budú:

- vyzývať miestne spoločenstvá, aby vytvárali integrované prístupy zhora nadol v podmienkach, keď treba reagovať na územné a miestne problémy, ktoré si vyžadujú štrukturálnu zmenu;
- budovať kapacity spoločenstva a podporovať inovácie (vrátane sociálnych inovácií), podnikanie a možnosti zmien podporou rozvoja a objavovaním nevyužitého potenciálu v rámci spoločenstiev a území;
- podporovať vlastníctvo na úrovni spoločenstva zvyšovaním účasti v rámci spoločenstiev a budovať zmysel pre zapojenie sa a vlastníctvo, ktoré zvyšujú účinnosť politík EÚ; a
- pomáhať viacúrovňovej správe poskytnutím spôsobu, ktorým sa miestne spoločenstvá budú v plnej miere podieľať na určovaní charakteru realizácie cieľov EÚ vo všetkých oblastiach.

Programy DG HOME – Azylového, migračného a integračného fondu, Fondu pre vnútornú bezpečnosť a Nástroja finančnej podpory riadenia hraníc a vízovej politiky – riadiacim orgánom je Ministerstvo vnútra SR

Programy územnej spolupráce

Cezhraničná spolupráca

- Interreg VI Slovensko – Česko – riadiacim orgánom je MIRRI
- Interreg VI Slovensko – Rakúsko – riadiacim orgánom je MIRRI
- Interreg VI Maďarsko – Slovensko – národným orgánom je MIRRI
- Interreg VI Poľsko – Slovensko – národným orgánom je MIRRI
- Interreg VI-A NEXT – Maďarsko – Slovensko – Rumunsko – Ukrajina – národným orgánom je MIRRI

Nadnárodná spolupráca

- Interreg Dunajský nadnárodný program 2021 – 2027 – národným kontaktným bodom je MIRRI
- Program Interreg Stredná Európa 2021 – 2027 – národným kontaktným bodom je MIRRI

Medziregionálna spolupráca

- Interact IV – národným kontaktným bodom je MH SR
- Interreg Europe 2021 – 2027 – národným kontaktným bodom je MH SR
- URBACT IV – národným kontaktným bodom je MDV SR
- Program spolupráce ESPON 2030 – národným kontaktným bodom je MDV SR

Programy priamo riadené Európskou komisiou pre programové obdobie 2021 – 2027

Prijatím viacročného finančného rámca v decembri pre programové obdobie 2021-2027 Európska únia potvrdila, že počíta so zachovaním viacerých priamo riadených programov akými sú Horizont Europe, LIFE, Kreatívna Európa, Nástroj na prepájanie Európy (CEF) a Erasmus+. Avšak v dôsledku nových výziev, ktorým čelí Európa, ako sú najmä pandémie COVID-19 alebo migrácia, vzniká potreba financovania nových oblastí, a to prostredníctvom nových priamo riadených programov Európskou komisiou. K takýmto programom patrí: program Jednotný trh, program Digitálna Európa, program EU4Health alebo program rescEU.

Nový program EU4Health poskytne na základe skúseností získaných počas pandémie COVID-19 pevný základ pre činnosť EÚ v oblasti zdravia. V oblasti výskumu a inovácie bude program Horizont Europe ťažiť zo zvýšeného financovania, a to hneď ako bude k dispozícii financovanie z Plánu obnovy prostredníctvom nástroja NextGenerationEU. Výrazne sa posilnila aj podpora zvládania migrácie a riadenia hraníc, a to aj s cieľom do roku 2027 financovať až 10 000 príslušníkov pohraničnej stráže pre Európsku agentúru pre pohraničnú a pobrežnú stráž. V oblasti

bezpečnosti a obrany sa zriadi nový Európsky obranný fond na podporu konkurencieschopnosti, efektívnosti a inovačnej kapacity obrannej, technologickej a priemyselnej základne EÚ. Posilnia sa aj programy pre mladých ľudí, ako je Erasmus+ a Európsky zbor solidarity, pričom sa očakáva, že v priebehu nového viacročného finančného rámca sa počet účastníkov na programe Erasmus+ až strojnásobí.

Externé finančné zdroje

- granty EHP a Nórska - www.eeagrants.sk
- Programy EÚ: WIFI 4 EU, Európa pre občanov, Interreg Europe, Program cezhraničnej spolupráce Maďarská republika - Slovenská republika, ESPON, INTERACT
- Nadácie (napr. Nadácia Slovenskej sporiteľne, Nadácia SPP, Nadácia ZSE, Nadácia Ekopolis, Nadácia ESET, Nadácia Orange)
- Grantové programy Visegradfund
- Program Stredná Európa, ETC Dunaj
- Podpora bývania – www.sfrb.sk
- Environmentálny fond – www.envirofond.sk

Finančný plán programu

Jednou z kľúčových otázok pre realizáciu programu rozvoja je schopnosť obce Hrušov v priebehu jeho realizácie zaistiť zdroje potrebné na jeho financovanie. Tieto zdroje vznikajú vo viacerých sférach – v súkromnom sektore, verejnej správe, prostriedky Európskej únie. Dôležitým zdrojom budú vlastné prostriedky určené na spolufinancovanie projektov. V dôsledku absencie nevyhnutných podkladových údajov pre stanovenie finančného rámca, v ktorom by sa mal program rozvoja v strednodobom horizonte pohybovať, nie je možné stanoviť výšku prostriedkov potrebnú na realizáciu jednotlivých opatrení a aktivít. Táto časť bude konkretizovaná v závislosti od reálneho čerpania finančných príspevkov zo štrukturálnych fondov a možností obecného rozpočtu.

ZÁVER

Aj keď v zmysle zákona č. 539/2008 Z.z o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov je PHRSR podmienkou pre získanie zdrojov zo štátneho rozpočtu a doplnkových zdrojov pre rozvojové projekty obce bola jeho aktualizácia motivovaná predovšetkým potrebou koncepčného riadenia v obci Hrušov v snahe čo najefektívnejšie riešiť problémy a výzvy rozvoja obce. Príprava PHRSR je pomerne zložitá cesta, ktorá vyžaduje určitú vopred stanovenú postupnosť krokov, ktoré na seba logicky nadväzujú a predovšetkým zapojenie všetkých aktérov rozvoja obce do spoločného plánovania tak, aby bol maximálne využitý potenciál územia na dosiahnutie ekonomickej, kultúrnej a spoločenskej prosperity celej obce pri akceptovaní princípov udržateľného rozvoja.

Cieľom programu nie je vyriešiť všetky problémy, ktoré sa v obci vyskytujú, ale načrtnúť smer, ktorý vytvorí vhodné podmienky pre ich riešenie. Spracovaný dokument predstavuje súčasný stav i perspektívy rozvoja obce, ktorá sa snaží zlepšiť životné podmienky svojich občanov. Danosti obce ponúkajú možnosti jej rozvoja, čo podporujú prírodné danosti obce. Najväčšou devízou obce sú však jeho obyvatelia, ktorí z veľkej časti majú o život vo svojej obci záujem a na jej rozvoji sú ochotní participovať.

Hlavným cieľom PHRSR obce je zlepšiť kvalitu života občanov, vytvoriť podmienky pre ekonomický rozvoj a presadzovať koncept udržateľného rozvoja obce. Veríme, že v spolupráci s vedením obce sa obyvateľom tohto územia podarí tento cieľ zrealizovať aj vďaka získavaniu finančných prostriedkov z verejných i neverejných zdrojov.

Použitá literatúra:

- Partnerská dohoda na roky 2021-2027
- Stratégia financovania Európskych štrukturálnych a investičných fondov pre programové obdobie 2021 - 2027
- Program „Slovensko“
- Zákon č. 539/2008 Z.z. o podpore regionálneho rozvoja, v znení neskorších predpisov.
- Obecný úrad Hrušov (2004): Hrušov sprievodca obcou
- Kamasová M., Bendík P. (1996): Hrušov z histórie a súčasnosti obce, Obecný úrad Hrušov
- Bendík P. (2005): 10 rokov Hontianskej parády, Obec Hrušov
- Kolektív (1997): Kraje a okresy Slovenska, Q111, Bratislava
- Lukniš a kol. (1972): Slovensko – Príroda, Obzor, Bratislava
- Štatistický úrad SR (2013): Sčítanie obyvateľov, domov a bytov 2011
- VUC BBSK (2004): Program sociálneho, ekonomického a kultúrneho rozvoja Banskobystrického samosprávneho kraja, Banská Bystrica,
- VUC BBSK (2006): Územný plán Veľkého územného celku Banskobystrický kraj, Banská Bystrica, Ministerstvo životného prostredia SR (2001): Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001, Bratislava
- Peter Sule, Peter Sule ml. (2005): Encyklopédia miest a obcí Slovenska, PS-LINE, s.r.o. Lučenec
- Anton Hupka (2005): Literárno-vlastivedné rozhľady po Veľkokrtíšskom regióne, Spoločnosť A.H. Škultétyho Veľký Krtíš
- Jaroslava Michalová, Pavel Michal (1980): Geografia okresu Veľký Krtíš, Osveta Martin
- ARCH-EKO Banská Bystrica (1992): ÚPD VÚC okres Veľký Krtíš
- Archív obce
- Archív spracovateľa
- Dostupné web stránky